

ARTHUR SCHNITZLER LT. GUSTL - MEJ ELSE

luitenant gustl, weens officier, denkt zich van het leven te moeten beroven na een belediging door een banketbakker in de garderobe van de muziekvereniging. **juffrouw else**, op vakantie in de bergen, moet zichzelf verkopen om haar vader van een financiële ondergang te redden. ongecensureerde gedachten, erotische associaties en theatrale doodswensen van twee jonge mensen in een overspannen toestand. arthur schnitzler [1862-1931] schreef als eerste zogenaamde "monoloog novelles" waarin hij consequent de subjectieve en ongecontroleerde gedachten van zijn personages volgde. in 1900 publiceerde hij, zelf reserve officier, luitenant gustl; een dodelijke satire op het militaire denken en de erodes van de weense burgerij. vierentwintig jaar, en een wereldoorlog later, maakte hij met fraulein else een vrouwelijke variant. de tekst wordt onmiddellijk geroemd om het geraffineerde psychologische inzicht, maar er worden voorzichtig kanttekeningen geplaatst bij de inhoud. is de mens na de grote oorlog niet veranderd? schnitzler schreef in reactie dat zich "in het denken van afzonderlijke mensen nog niet de kleinste verandering had voltrokken". de twee korte verhalen zijn voor het toneel bewerkt. van/door/ met: margijn bosch (mej. else), vincent van den berg (lt. gustl) en 't barre land. 't barre land speelt vanaf 2005 ook **anatol** [1893] van schnitzler.

repertoire= lijst van stukken, al de stukken die een toneelgezelschap of een uitvoerend kunstenaar ten beste kan geven of in een seizoen geeft. repertoiregezelschap= het toneelgezelschap dat vooral stukken speelt die tot het klassieke repertoire behoren.

1. tankred dorst.....merlijn of 't barre land
2. tankred dorst.....karlos
3. georg buchner.....dantons dood
4. bertolt brecht.....baal
5. johann wolfgang goethe...götz von berlichingen met de ijzeren hand
6. fjodr dostojevski.....de zachtmoedige
7. fjodr dostojevski.....de grootinquisiteur
8. gillis biesheuvel.....nappie
9. paul pourveur.....congo
10. johann wolfgang goethe...torquato tasso
11. william shakespeare...henry IV
12. johann wolfgang goethe...faust II
13. anton tsjechov.....langs de grote weg
14. elias canetti.....hoofd zonder wereld
15. gillis biesheuvel.....revue
16. marjke schermer.....alaska
17. bertolt brecht.....dickicht
18. vaslav nijnski.....nijnski.dagboek.fragmenten
19. anton tsjechov.....platonov
20. gillis biesheuvel.....entertainment
21. william shakespeare...hamlet
22. eugene ionesco.....de soltair
23. anton tsjechov.....onreine treurspelers en melaaise dramaturgen
24. anton tsjechov.....zwanenzang
25. anton tsjechov.....over de schadelijkheid van tabak
26. elfriede jelinek.....er nicht als er
27. chris keulemans.....belanov
28. fjodr dostojevski.....misdad en straf
29. fjodr dostojevski.....witte nachten
30. fjodr dostojevski.....aantekeningen uit het ondergrondse
31. michael boeljakov...hondehart
32. anton tsjechov.....de brulloft
33. oscar wilde.....de ideale ernst of het belang van een echtgenoot
34. oscar wilde.....de billen van bianca
35. samuel beckett.....eindspel
36. samuel beckett.....mal vu mal dit
37. georg buchner.....woyzeck
38. marguerite duras.....de namiddag van meneer andesmas
39. joseph conrad.....heart of darkness
40. george labori.....wiener schnitzel
41. karl valentin.....de vormeling
42. heinrich von kleist.....de familie schroffenstein
43. arthur schnitzler.....anatol
44. thomas bernhard.....de president
45. georges perec.....wat voor brommerijte ...?
46. karl valentin.....de volgsport
47. eugene ionesco.....de les
48. anton tsjechov.....treurspeler tegen wil en dank
49. karl valentin.....dwangvoorstelling
50. luigi pirandello.....de man met de bloem in de mond
51. rené breton.....après coupel...ou tics
52. rainer maria rilke.....berglicht
53. george bernhard shaw...how he lied to her husband
54. samuel beckett.....happy days
55. johann nestroy.....umsonst
56. eugene o'neill.....mist
57. eugene o'neill.....dorst
58. eugene ionesco.....de neushoorn
59. arthur schnitzler.....lt gustl - mej. else
60. themerson.....wooff! wooff! or who killed richard wagner?
61. karl kraus.....de laatste dagen der mensheid

't barreland

't barreland is momenteel een toneelspelersensemble bestaande uit vijf toneelspelers, drie dramaturgen, een historicus en een beeldend kunstenaar. het ensemble is gevestigd in utrecht en heeft aldaar een eigen atelier, de snijzaal. in het atelier wordt repertoire ontwikkeld dat gespeeld wordt in het atelier, op locaties en in de toneelzalen van nederland en België. tankred dorsts *merlijn, of 't barre land* was de eerste tekst die het gezelschap in 1990 encenseerde en waaraan het z'n naam ontleende. al die jaren is er met veel mensen en groepen zowel binnen als buiten toneel samengewerkt. met maatschappij discordia is geparticipeerd in verschijdene repertoire-verenigingen en samenwerkingsverbanden, waaronder de vere, fin en debut de saisons, en dertien rijen. 't barre land is/was margijn bosch, floortje bakkeren, vincent van den berg, jacob derwig, florian diepenbrock, anouk driessen, sanneke van hassel, michiel johannes jansen, ingejan lighthart schenk, martijn nieuwerf, peter kolpa, simone scholts, ellen walraven, czeslaw de wijs.

www.barreland.nl

LT. GUSTL - MEJ. ELSE

arthur schnitzler

else
gustl

1

wil je echt niet meer doorspelen, else?

hoe lang gaat het nog duren.

nee, paul, ik kan niet meer. dag, paul. tot ziens, mevrouw. maar else, zeg toch mevrouw cissy tegen me. of liever nog, cissy, heel gewoon.

ik moet op mijn horloge kijken.

tot ziens mevrouw cissy.

hoort waarschijnlijk niet tijdens zon serieuus concert. maar wie ziet dat nou. als iemand het ziet, zit ie net zo weinig op te letten als ik, en voor zo iemand hoef ik me niet te schamen.

maar waarom gaat u al? het dinner is pas over twee uur.

nog maar kwart voor tien. ik heb het gevoel alsof ik hier al drie uur zit.

speelt u uw single maar met paul, mevrouw cissy, met mij is het vandaag toch geen genoegen. laat haar maar, ze is vandaag niet erg toeschietelijk. staat je overigens uitstekend, dat ontoeschietelijke. en die rode sweater nog beter. bij blauw vind je hopelijk meer toeschietelijkheid, paul. tot ziens. dat was een hele mooie sortie.

wat is het eigenlijk. ja tuurlijk: oratorium. ik dacht al zoiets; een mis. vind ik meer iets voor in de kerk. daar kan je in ieder geval elk moment weglopen. had ik maar een hoekplaats. dus, geduld, geduld. ook oratoria komen aan hun eind.

hopelijk denken die twee niet dat ik jaloers ben. dat ze iets met elkaar hebben, neef paul en cissy mohr, daar durf ik een eed op te doen. het laat me volkomen onverschillig. ik draai me nog een keer om en zwaai naar ze. zwaai en glimlach. zie ik er nu wel toeschietelijk uit?

misschien is het heel mooi, ben ik gewoon niet in de stemming.

ach, ze spelen alweer.

hoe zou ik ook in de stemming moeten zijn. ik had het kaartje beter aan benedict kunnen geven, die vindt dit leuk, die speelt zelf viool. maar dan zou kopetzky zijn beledigd. het was toch heel aardig van hem, in ieder geval goed bedoeld. goeie jongen, die kopetzky. de enige op wie je kunt rekenen. zijn zus zingt toch mee daarboven. minstens honderd jonge meisjes, hoe moet ik haar ertussenuit pikken. hij heeft dat kaartje natuurlijk gekregen omdat ze meezingt. waarom is hij eigenlijk zelf niet gegaan.

eigenlijk speel ik beter dan cissy, en paul is ook niet bepaald een matador. maar hij ziet er wel goed uit, met die open kraag en dat bozejongensgezicht. wat een mooie avond! en wat steekt de cimone heerlijk omhoog in de hemel!

bravo, bravo. meeklappen. die naast me klapt als een idioot. zou hij het echt zo goed hebben gevonden.

vandaag zou het goed weer geweest voor de rossettahut. om vijf uur s ochtends zouden we zijn vertrokken. in het begin zou ik me natuurlijk niet lekker hebben gevoeld, zoals gewoonlijk. maar dat gaat over. niets verrukkelijkers dan wandelen in de ochtendschemering. die eenogige amerikaan op de rossetta zag eruit als een bokser.

knap meisje boven in de loge.

misschien heeft iemand hem bij het boksen een oog uitgeslagen. ik zou graag in amerika willen trouwen, maar niet met een amerikaan.

kijkt ze nou naar mij of naar die man daar met die volle blonde baard. ah, een solo. ik heb het altijd naar mn zin in de opera.

of ik trouw een amerikaan en we wonen in europa. villa aan de riviera. marmeren trap naar zee. ik lig bloot op het marmer. hoe lang is het geleden dat we in menton waren?

overmorgen zou ik weer kunnen gaan, naar latraviata.

zeven, acht jaar. ik was dertien, veertien. ja, toen waren de omstandigheden beter.

ja, overmorgen ben ik misschien allang een dood lijk. ah, onzin, dat geloof ik toch zelf niet. wacht maar, meneer de advocaat, je zult het voortaan wel laten zulke opmerkingen te maken. ik hak het puntje van je neus eraf.

toen ik ging tennissen was de telegrafisch aangekondigde expresbrief van mama er nog niet. wie weet nu wel. waarom groeten die twee mensen me? ik ken ze niet eens.

kon ik die in de loge nou maar beter zien.

heb ik ontoeschietelijk teruggegroet? of zelfs hooghartig?

ik zou de toneelkijker van die man naast me wel even willen lenen, maar hij vreet me op als ik hem stoor.

wat zei fred op weg van coriolanus naar huis? blijgestemd. nee, hooggestemd. hooggestemd bent u, niet hooghartig. een mooi woord. fred bedenkt altijd mooie woorden. waarom loop ik zo langzaam? ben ik soms bang voor mamas brief? per expresse!

waar ergens staat die zus van koptzky nou.

iets aangenaams zal er wel niet in staan.

zouden dat allemaal fatsoenlijke meisjes zijn, alle honderd. net zoals ... hoe heette ze ook alweer. toen bij de groene poort.

misschien moet ik weer naar huis komen. wat een leven, ondanks een rode zijden sweater en zijden kousen. drie paar! het arme nichtje, uitgenodigd door de rijke tante. moet ik het zwart op wit zetten, lieve tante, dat ik zelfs in mijn dromen nog niet aan paul denk? aan niemand denk ik. ik ben niet verliefd. op niemand. ook nooit geweest.

wat kijkt die kerel daar de hele tijd naar me. het lijkt wel of hij door heeft dat ik me verveel en hier helemaal niet hoor. ik zou maar niet z'n brutale kop trekken, anders zoek ik u na afloop nog wel even op in de foyer. hij kijkt de andere kant al op. ze zijn allemaal bang voor mijn blik. jij hebt de mooiste ogen die ik ooit heb gezien zei steffie laatst. o steffie, steffie, steffie.

ook op albert was ik het niet, hoewel ik het me wel acht dagen lang verbeeld heb. ik denk dat ik niet verliefd kan worden.

het is eigenlijk steffies schuld dat ik urenlang naar dit gejammer moet zitten luisteren.

vreemd eigenlijk. want sensueel ben ik absoluut. maar ook hooggestemd en ontoeschetelijk godzijdank.

dat eeuwige afzeggen van steffie begint me echt op de zenuwen te werken. het had zo mooi kunnen zijn vanavond. ik heb enorme zin haar briefje te lezen. ik weet toch wat erin staat. ze kan niet komen omdat ze met hem moet gaan souperen.

toen ik dertien was ben ik misschien één keer echt verliefd geweest. op de tenor van dyck of liever gezegd op de abbé des grioux die hij speelde, maar ook op de sopraan marie renard. en toen ik zestien was.

dat was grappig acht dagen geleden, toen ze met hem naar de gartenbau kwam en ik met kopetzky tegenover haar zat. ze gaf me de hele tijd tekens met haar ogen, en hij had niets door. ongelofelijk.

ach, waarom daarover nadenken, ik schrijf mijn memoires niet. niet eens een dagboek. fred vind ik sympathiek, meer niet. misschien als hij eleganter was. ik ben een snob. papa vindt dat ook en lacht me uit. ach, lieve papa. zou hij mama wel eens bedrogen hebben?

bravo, bravo.

natuurlijk, meer dan één keer.

nu zal het toch wel snel afgelopen zijn.

mama is nogal dom. van mij begrijpt ze helemaal niets.

orgel.

andere mensen ook niet. fred misschien? hij een beetje.

nou, dat bevalt me wel. heel mooi. echt, ik zou vaker naar een concert moeten gaan. het was prachtig, zal ik tegen kopetzky zeggen. zal ik hem nog in het koffiehuis zien. ach, ik heb helemaal geen zin om naar het koffiehuis te gaan; wat heb ik me gisteren geërgerd. honderzestig gulden in een klap verspeeld.

wat een goddelijke avond.

zo dom. en wie heeft alles gewonnen. ballert, uitgerekend hij die het niet nodig heeft. het is eigenlijk ballerts schuld dat ik naar dit stomme concert moest. anders had ik vandaag weer kunnen spelen en misschien nog iets teruggewonnen. gelukkig heb ik mezelf beloofd dat ik een maand lang geen kaart zal aanraken. mama zal wel weer staan te kijken als ze mijn brief krijgt.

en wat ziet het hotel er feestelijk uit. je voelt: allemaal mensen met wie het goed gaat en die geen zorgen hebben. ik bijvoorbeeld. jammer.

ach, ze moet gewoon naar oom, die stikt in het geld. die paar honderd gulden maakt voor hem niks uit. zal ik deze zomer weer veertien dagen naar hem toe gaan. eigenlijk verveel je je daar dood. als ik die ... hoe heette ze nu ook alweer. vreemd, ik kan geen enkele naam meer onthouden. ah ja: ethelka. verstond geen woord duits. maar dat hoefde ook niet. het was helemaal niet nodig om te praten.

over de cimone ligt een rode gloed. paul zou zeggen: alpengloeien. dit is nog lang geen alpengloeien.

ja, dat zal me goed doen, veertien dagen buitenlucht en veertien nachten ethelka of iemand anders.

goedenavond, juffrouw else. goedenavond, mevrouw winawer. getennist? dat ziet ze toch waarom vraagt ze het dan? ja, bijna drie uur hebben we gespeeld. en mevrouw maakt nog een wandeling? ja, mijn gewoontelijke avondwandeling. de rolleweg. die loopt zo mooi tussen de weilanden door, overdag is hij bijna te zonnig. ja, de weilanden zijn heerlijk hier. vooral bij maanlicht vanuit mijn raam. goedenavond, juffrouw else. goedenavond, mevrouw winawer. goedenavond, meneer von dorsday. getennist, juffrouw else? u hebt een scherpe blik, meneer von dorsday. spot niet, else. waarom zegt hij niet juffrouw else? wie er met een racket zo goed uitziet mag het in zekere zin ook als sieraad dragen. ezel, daar geef ik niet eens antwoord op. de hele middag hebben we gespeeld. we waren helaas maar met zn drieën. ik was vroeger een gepassioneerd tennisser. en nu niet meer? nee, nu ben ik er te oud voor. ach, oud, ik ken een zweed van vijfenzestig, die speelt elke avond van zes tot acht. en

vorig jaar heeft hij zelfs nog aan een toernooi meegeedaan. vijfenzestig ben ik godzijdank nog niet, en helaas ook geen zweed. waarom helaas? hij denkt zeker dat hij grappig is. ik kan maar het beste beleefd glimlachen en gaan. tot ziens. wat buigt hij diep en wat zet hij een ogen op. kalfsogen. heb ik hem soms gekwetst met die zweed van vijfenzestig?

t wordt warm. nog steeds niet afgelopen.

wat een verrukkelijke avond.

ik snak naar frisse lucht.

de lucht is als champagne, zei dokter waldburg gisteren. eergisteren heeft iemand dat ook al gezegd. waarom zitten die mensen met dit mooie weer in de hal? onbegrijpelijk. of wacht iedereen op een expresbrief?

beetje wandelen over de ring. vanavond vroeg naar bed, morgenmiddag fris zijn. gek hoe weinig ik eraan denk. de eerste keer was ik toch een beetje opgewonden. niet dat ik bang was; maar wel zenuwachtig. het was ook een serieuze tegenstander. toch is me niets overkomen. ook al weer anderhalf jaar geleden. wat vliegt de tijd. als me toen niets is gebeurd zal het met die advocaat ook wel meevallen. hoewel, meestal zijn die ongeoefende schermers de gevaarlijkste. doschintzky heeft me eens verteld dat een jongen die voor de eerste keer een sabel beet had, hem op een haar na heeft neergestoken; en doschinski die is nu schermleraar bij de landweer. maar of hij toen al zo goed was. het belangrijkste is: het hoofd koel houden. ik ben helemaal niet meer echt kwaad, en toch was het schaamteloos. ongelofelijk. hij had het echt niet gewaagd als hij van tevoren geen champagne had gedronken. wat een onbeschaamdheid. vast een socialist. die rechtsverdraaiers zijn tegenwoordig allemaal socialisten. zootje ongeregeld. het liefst zouden ze meteen het hele leger afschaffen; maar wie hen dan gaat helpen als de chinezen komen, daar denken ze niet over na. uilskuikens. je moet zo nu en dan een voorbeeld stellen. ik had groot gelijk. ik ben blij dat ik hem niet heb laten lopen na die opmerking. als ik eraan denk wordt ik weer helemaal woest. luitenant - alleen al de manier waarop hij luitenant zei was schaamteloos - u zult toch moeten toegeven ... hoe kwamen we daar eigenlijk op. waarom ben ik met die socialisten in gesprek gegaan. volgens mij was dat donkere meisje die ik naar de bar had meegenomen er ook bij. en ook die jongen die die jachttaferelen schildert, hoe heet hij ook al weer. het was allemaal zijn schuld. hij begon over de manoeuvres en toen kwam die advocaat erbij en die zei iets wat mij in het verkeerde keelgat schoot, iets over oorlogje spelen of zoiets. maar toen heb ik nog niks gezegd. en toen ging het over de cadettenscholen, ja, zo was het, en ik vertelde over een patriottisch feest, en toen zei die advocaat - niet meteen, maar het kwam voort uit dat feest - luitenant, u zult toch moeten toegeven dat niet al uw kameraden uitsluitend in het leger zijn

gegaan om het vaderland te verdedigen. wat een onbeschaamdheid. dat durft zo iemand een officier recht in het gezicht te zeggen. kon ik nog maar herinneren wat ik heb geantwoord. ah ja, iets over mensen die zich met dingen bemoeien waar ze geen verstand van hebben. ja, inderdaad. en toen was er iemand die de zaak wilde sussen. maar ik was te woedend. die advocaat zei het absoluut op een toon alsof hij mij bedoelde. de mensen kunnen ons nu eenmaal niet begrijpen, daar zijn ze veel te dom voor. ik weet nog zo goed dat ik voor de eerste keer een uniform aanhad, zoiets maakt nu eenmaal niet iedereen mee. vorig jaar tijdens de manoeuvres. ik had er wat voor gegeven als het plotseling serieus was geworden. en toen zijne hoogheid het front inspecteerde, en de toespraak van de kolonel. je moet echt een botte boerelul zijn als daar je hart niet sneller van gaat slaan. en dan komt er zon inktvis, die zijn leven lang niets anders heeft gedaan dan met zijn neus in de boeken zitten, en die denkt zich zon schaamteloze opmerking te kunnen veroorloven.

de portier heeft me al gezien, als er een expresbrief voor me was, had hij hem al gebracht, dus is er geen, godzijdank. ik ga nog even liggen voor het diner. waarom zegt cissy dinner? ach, was de brief er maar vast. straks komt hij tijdens het diner. en als hij niet komt heb ik een onrustige nacht. vannacht heb ik ook al zo miserabel geslapen. drie september is het vandaag dus waarschijnlijk de zesde.

nou, hoe zit dat. nu moet het toch eindelijk eens afgelopen zijn.

vanavond neem ik veronal.

aha, dat is het slotkoor.

ik zal er geen gewoonte van maken. nee, beste fred, je hoeft je geen zorgen te maken. in gedachten tuoyeer ik hem altijd. je moet alles proberen, ook hasj.

ik ben die ene uit de loge helemaal vergeten die net zo zat te koketteren. waar is ze nou. is ze al weggegaan.

luitenant brandel heeft uit china, geloof ik, hasj meegebracht. drink je hasj of rook je het. die daar lijkt me ook wel aardig.

zo stom dat ik geen toneelkijker bij me heb.

je schijnt er prachtige visioenen van te krijgen.

brunnthaler is een stuk slimmer, die heeft zijn kijker in het koffiehuis bij de kassa liggen, dan kan je niks gebeuren.

brandel heeft me uitgenodigd om samen met hem hasj te drinken, of te roken. brutale vent. maar knap. alstublieft, juffrouw, een brief.

als die kleine daar voor me zich nou één keertje omdraaide. zit daar steeds zo braaf. dat naast haar is vast dr moeder.

mama.

moet ik toch niet eens serieus aan trouwen gaan denken.

per expresse. ik maak hem pas op mijn kamer open en lees hem in alle rust.

heeft wel wat, om altijd een mooi meisje op voorraad te hebben thuis.

daar loopt de marchesa. wat ziet ze er jong uit zo in het schemerdonker. toch minstens vijfenveertig. waar zal ik zijn als ik vijfenveertig ben? misschien ben ik al dood. ik hoop het. wat een heerlijke manier van lopen heeft ze. misschien is ze gescheiden. mijn manier van lopen is ook mooi. maar ik ben me ervan bewust. jammer dat die mooie zwarte met dat romeinse hoofd al weer weg is. paul zegt dat hij er uit ziet als een bedrieger. ik heb niets tegen bedriegers, in tegendeel. zo, ik ben er. nummer zevenenzeventig. dat is eigenlijk een geluksgetal. daar staat mijn maagdelijke bed. nu is het echt een alpengloeien geworden. maar paul zal ik dat nooit toegeven. eigenlijk is paul verlegen. een arts, een vrouwenarts! misschien juist daarom. eergisteren in het bos, toen we zo ver vooruit liepen, had hij best wat ondernemender mogen zijn. echt ondernemend is eigenlijk nog nooit iemand naar mij geweest. ja, drie jaar geleden, aan de wörthersee, in het zwembad. ik begreep het eigenlijk niet helemaal toen. ach ja, zestien jaar. mijn mooie weiland! als ik dat eens mee naar wenen zou kunnen nemen. ijle nevel. herfst? drie september, hooggebergte. en, juffrouw else, wilt u niet toch besluiten de brief te lezen? het hoeft toch helemaal niet over papa te gaan. er zou toch ook iets met mijn broer kunnen zijn? misschien heeft hij zich verloofd. met een koormeisje of een handschoenenmaakster. eigenlijk weet ik niet veel over hem. hij is open, de brief, ik heb helemaal niet gemerkt dat ik hem open heb gemaakt. ik ga op de vensterbank zitten. oppassen dat ik niet naar beneden stort. zoals ons uit san martino bericht wordt, heeft zich in hotel fratazza een betreurenswaardig ongeval voorgedaan. juffrouw else t, een beeldschoon negentienjarig meisje, dochter van de bekende advocaat. mijn lieve kind, eerst het einde lezen. dus nogmaals, wees niet boos op ons, mijn lieve, beste kind, en wees duizendmaal, ze zullen er toch geen eind aan hebben gemaakt! nee, in dat geval zou er een telegram van rudi zijn. mijn lieve kind, je moet me geloven als ik zeg hoe het me spijt dat ik in je mooie vakantieweken alsof ik niet altijd vakantie heb, helaas met z'n onaangenaam bericht binnen val, verschrikkelijke stijl heeft mama. maar na rijp beraad blijft me niets anders over. kort en goed, die kwestie met papa is acuut geworden. het gaat om een belachelijk laag bedrag, dertigduizend gulden, die in drie dagen gevonden moeten worden, anders is alles verloren. baron höning, ah, de officier van justitie. heeft papa vanochtend vroeg bij zich laten komen. je weet dat de baron papa zeer hoogacht, ja, zo goed als liefheeft. anderhalf jaar geleden, die keer dat zijn leven ook aan een zijden draadje hing, heeft de baron persoonlijk met de voornaamste schuldeisers gesproken en de kwestie nog op het laatste moment in orde gemaakt. maar deze keer is er absoluut niets meer aan te doen. en afgezien van het feit dat wij dan volkomen geruïneerd zijn wordt het een ongekend schandaal. stel je voor, een advocaat, een beroemde advocaat, die, nee, ik kan het niet eens opschrijven. je weet immers, kindje, jij bent immers intelligent, we verkeerden immers, het is godgeklaagd, al een paar keer in een dergelijke

situatie. de laatste keer ging het zelfs om honderd-twintigduizend gulden. maar toen heeft papa een schriftelijke verklaring moeten ondertekenen dat hij nooit meer bij de familie zou aankloppen, vooral bij oom bernhard niet. dus, wat dan, wat willen jullie van mij? en toen kwam jouw brief, mijn lieve kind, waarin je onder anderen de naam dorsday noemt die ook in fratazza verblijft, en dat was voor ons een teken van het lot. je weet hoe vaak dorsday ons vroeger bezocht, het is puur toeval dat hij zich de laatste twee, drie jaar minder laat zien, hij schijnt een tamelijk vaste relatie te hebben onder ons gezegd, niet erg chic. papa speelt nog altijd iedere donderdag een partijtje whist met hem, en vorige winter heeft hij in een proces tegen een andere kunsthandelaar flink wat geld voor hem weten te redden. trouwens, waarom zou je het niet mogen weten, hij is papa al eens eerder bijgesprongen. het ging toen om een bagatel, achtduizend gulden, maar dertigduizend is voor dorsday ook geen geld. daarom vroeg ik me af, of jij zo lief zou willen zijn om eens met dorsday te praten. hij was altijd bijzonder op je gesteld, heb ik niets van gemerkt. hij heeft me over mijn wang geaaid toen ik twaalf, dertien was. al een hele dame. onlangs moet hij alleen al aan een rubens, die hij aan amerika heeft verkocht, tachtigduizend hebben verdiend. daar mag je natuurlijk niets over zeggen. maar voor de rest kun je heel openhartig met hem spreken. ook dat de baron papa bij zich heeft laten komen mag je zeggen, als dat zo uitkomt. en dat met die dertigduizend het ergste voorbij is, niet alleen voor dit moment, maar voor altijd. want het erbesheimerproces, dat er schitterend voorstaat, levert papa zeker honderdduizend gulden op. praat met dorsday. ik verzeker je, het is niks bijzonders. papa had hem ook gewoon kunnen telegraferen, dat hebben we serieus overwogen, maar het is toch heel wat anders als je persoonlijk met iemand spreekt. op de zesde, om twaalf uur moet het geld er zijn, dokter f., wie is dokter f.? o ja, fiala. is onverbiddelijk. natuurlijk zit er ook persoonlijke rancune bij. maar omdat het ongelukkig genoeg om voogdigeld gaat, is er niks meer aan te doen. als het geld op de vijfde om twaalf uur s middags niet in handen van fiala is wordt het arrestatiebevel uitgevaardigd, of liever gezegd, zolang houdt de baron het nog tegen. dorsday zou het bedrag dus telegrafisch door zijn bank aan dr. fiala moeten laten overmaken. en dan zijn we gered. geloof me, het is beslist niet beneden je waardigheid. papa had aanvankelijk bedenkingen. hij heeft zelfs nog verschillende pogingen ondernomen. maar hij kwam helemaal wanhopig thuis. niet eens vanwege het geld, maar omdat de mensen zich zo schandalig tegenover hem gedragen. een van hun was ooit papas beste vriend. je kunt wel bedenken wie ik bedoel. papa heeft zoveel beste vrienden gehad maar in werkelijkheid niet één. om één uur is papa thuis gekomen en nu is het vier uur in de morgen. nu slaapt hij eindelijk. werd hij maar helemaal niet meer wakker, dat zou het beste voor hem zijn. spreek met dorsday, ik smee je. laat in godsnaam niets aan tante emma merken, het is al treurig genoeg dat je in z'n situatie niet bij je eigen zuster aan kunt kloppen, maar dan kun je net zo goed tegen een steen praten. deze paar weken moeten we zien door te komen. het zou toch echt te absurd zijn als er vanwege die dertigduizend gulden een ongeluk zou gebeuren? ze bedoelt toch niet serieus dat papa zichzelf - maar zou een schandaal niet nog erger zijn? nu sluit ik af, ik hoop dat je in elk geval, nog gedurende de feestdagen, minstens tot de negende of de tiende in san martino kunt blijven. voor ons hoeft je echt niet terug te komen. dus nogmaals, wees niet boos op ons, mijn lieve, beste kind, en wees duizendmaal...

bravo, bravo. ah, afgelopen. zo, dat doet goed, opstaan, bewegen.

het alpengloeien is afgelopen. de avond is niet mooi meer.

wat een gedrang.

de omgeving is triest. nee, niet de omgeving, het leven is triest.

elegante dame. zouden dat echte briljanten zijn.

ik zit hier rustig op de vensterbank en papa wordt opgesloten. nooit. ik zal hem redden. het is heel eenvoudig. een paar woorden heel nonchalant, dat is echt iets voor mij, ik, de hooggestemde.

die vind ik leuk. kijk, ze kijkt me aan. oh ja, juffrouw, ik zou wel willen. o, die neus. jodin. nog eentje. ongelofelijk.

meneer von dorsday, ik krijg net een brief van mama, ze zit momenteel in geldnood, of liever gezegd papa, maar natuurlijk, juffrouw, met het grootste genoegen. om hoeveel gaat het? als ik hem maar niet zo onsympathiek vond. en ook de manier waarop hij mee aankijkt. nee, ik geloof uw elegantie niet en uw monocle en uw noblesse. u zou net zo goed in oude kleren kunnen handelen als in oude schilderijen.

ook hier is de helft joods. zelfs van een oratorium kan je niet meer rustig genieten.

maar else, zo iets zeg je niet. o, maar ik kan me dat permitteren. aan mij is het niet te zien. ik ben blond, rossigblond, en rudi ziet er uit als een aristocraat. maar aan mama merk je het meteen als ze spreekt. en bij papa weer helemaal niet. trouwens, ze moeten het merken. ik verloochen het helemaal niet, integendeel.

waarom staat die idioot achter me zo te dringen. wie zwaait er nou naar me daar vooraan. gegroet, gegroet. geen idee wie dat is. het eenvoudigste zou zijn om meteen aan de overkant bij leidinger te gaan souperen. of zal ik naar de gartenbau. misschien is steffi daar ook. waarom heeft ze me eigenlijk niet geschreven waar ze met hem naartoe gaat.

wat zou rudi doen als papa werd opgesloten? zou hij zichzelf doodschieten? doodschieten en gevangenis, al die dingen bestaan helemaal niet, die staan alleen maar in de krant. over een uur is het diner, het dinner. ik kan die cissy niet uitstaan. ze bekommert zich totaal niet om haar dochttertje. wat trek ik aan? de blauwe of de zwarte? vandaag is de zwarte misschien beter. in ieder geval moet ik er betoverend uitzien als ik met dorsday praat. na het dinner, nonchalant. zijn ogen dringen zich in mijn décolleté. walgelijke vent. ik haat hem. alle mensen haat ik. bijna donker al. nacht. nacht als in het graf. het liefst zou ik dood zijn. dat is helemaal niet waar.

aah, maar zij daar is beeldschoon. helemaal alleen. kijk, ze lacht naar me. die ga ik achterna. waar is dat mooie meisje nou. ah, daar, bij de ballustrade staat ze. laat die kleine me niet ontsnappen. is al gebeurd. verwaand nest. laat zich door een heer afhalen, en nu lacht ze ook nog naar me. die is niks waard. verdomme, wat een gedrang. gaat dat uilskuiken mijn nummer nog aannemen. u daar,

tweehonderdvierentwintig. daar hangt ie. na, heeft u geen ogen in uw kop. daar. die dikke verspert zon beetje de hele garderobe. neem me niet kwalijk. geduld, geduld. wat zegt die kerel. een klein beetje geduld. daar moet ik wat op zeggen. ga eens aan de kant. waarom, luitenant, gaat u zelf aan de kant. wat zegt hij daar. zegt hij dat tegen mij. dat gaat te ver. dat kan ik me niet laten gebeuren. en wilt u niet zo duwen alstublieft. niet zo duwen, niet zo duwen, jij moet je bek dichthouden. dat had ik niet moeten zeggen, dat was te grof. na, het is al gebeurd. wat bedoelt u. maar die ken ik. verdomme, dat is de banketbakker die altijd in het koffiehuis zit. wat doet hij nou hier. heeft zeker ook een dochter of zo iets. maar wat gebeurt er. wat doet hij nou. het lijkt wel alsof, wel verdomme, hij heeft de greep van mijn sabel vastgepakt. is die vent helemaal gek geworden. zeg, meneer. luitenant, nu moet u eens even heel rustig blijven. wat zegt hij daar. godverdomme, dat heeft toch niemand gehoord. nee, hij sprak heel zacht. laat mijn sabel nou los. verdomme verdomme. ik moet hier medogenloos tegen optreden. ik krijg zijn hand niet van de greep. geen schandaal alsjeblieft. luitenant, als u nog een keer begint te piepen, dan trek ik uw sabel uit de schede, breek hem doormidden en stuur de stukken naar uw regimentscommandant. begrepen, snotaap. wat heeft hij nou gezegd. het lijkt wel of ik droom. praat hij werkelijk tegen mij. ik moet iets antwoorden. maar die vent meent het serieus - hij trekt de sabel er uit. jesus christus - hij doet het. ik voel het, hij zit eraan te trekken. wat zegt hij nou. in godsnaam, geen schandaal alsjeblieft. maar luitenant, ik wil uw carrière niet kapot maken. dus, gewoon braaf blijven. wees niet bang, niemand heeft iets gehoord, alles is goed. en zodat niemand denkt dat we ruzie hebben gemaakt, zal ik nu heel vriendelijk tegen u zijn. gegroet, luitenant, het was mij een aangenaam genoegen. heb ik nou gedroomd. heeft hij dat echt gezegd. waar is hij. daar. ik ram hem in elkaar. niemand heeft het toch gehoord. nee, hij praatte heel zacht. waarom ga ik er niet achteraan en sla hem de hersens in. dat gaat niet, dat gaat niet. dat had ik meteen moeten doen. waarom heb ik dat niet meteen gedaan. ik kon het niet. hij liet de greep niet los en hij is tien keer zo sterk als ik. als ik nog één woord had gezegd, had hij mijn sabel doormidden gebroken. ik mag nog blij zijn dat hij niet hardop heeft gesproken. als iemand het had gehoord, dan had ik me moeten doodschieten. misschien was het toch een droom. waarom kijkt die man bij die pilaar me zo aan. heeft hij soms iets gehoord. ik zal het hem vragen. vragen. ik ben gek. hoe zie ik er dan uit. is er iets aan me te merken. ik zal wel lijkbleek zijn. waar is die vuile hond. ik vermoord hem. het is al helemaal leeg. waar is mijn jas. ik heb hem al aan. helemaal niet gemerkt. wie heeft me dan geholpen. maar wat is dit nou allemaal. is het echt gebeurd. heeft iemand echt zo tegen mij gesproken. heeft hij echt snotaap tegen me gezegd. en heb ik hem niet ter plekke in elkaar geslagen. nee, ik kon het niet. hij had een vuist van ijzer. ik stond aan de grond genageld. ik moet mijn verstand verloren hebben,

want ik had met mijn andere hand... maar dan had hij mijn sabel eruit getrokken en gebroken, en dan was het afgelopen. alles was dan afgelopen. sta ik al op straat. hoe ben ik dan naar buiten gekomen. wat is het fris. die wind, die is goed.

als ik nu eens meteen naar beneden ging, nog voor het diner met dorsday sprak? paul, als jij me die dertigduizend geeft kun je van me krijgen wat je wilt. de nobele dochter verkoopt zichzelf voor haar geliefde vader en heeft er uiteindelijk nog plezier van ook. nee, ook voor dertigduizend gulden krijg je niks van mij. maar voor een miljoen? paleis? parelketting? als ik ooit trouw zal ik waarschijnlijk goedkoper zijn. nou, hoe zou het zijn, papa, als ik me vanavond aan de hoogstbiedende verkocht. sensatie! ik heb koorts. of ben ik al ongesteld? nee, koorts heb ik. waarschijnlijk van de lucht. als champagne. ik zal met dorsday praten, ik de hooggestemde, de aristocrate, de marchesa, de bedelares, de dochter van de fraudeur. de zwarte trek ik aan. gisteren werd ik door iedereen aangestaard. mooi ben ik eigenlijk niet, maar wel interessant. ik had bij het toneel moeten gaan. berththa heeft al drie minnaars en niemand die het haar kwalijk neemt. in düsseldorf was het de directeur. in hamburg een getrouwde man, heeft ze in het atlantic gelogeerd, appartement met badkamer. ik geloof zelfs dat ze er trots op is. ik zal honderd minnaars hebben, duizend. het décolleté is niet diep genoeg. als ik getrouwd was zou het dieper mogen zijn. fris wordt het. raam dicht. gordijn omlaag. nee, niet nodig. er staat toch niemand op de berg aan de overkant met een verrekijker. jammer. ik krijg net een brief, meneer von dorsday. na het dinner zou misschien toch beter zijn. iedereen is dan in een lichtere stemming. ik zou van te voren een glas wijn kunnen drinken. maar als de kwestie voor het diner afgehandeld is, zal het eten me beter smaken. pudding à la merveille, fromage et fruits divers. ik ben alweer een beetje slanker geworden. staat me goed. de schemering staart naar binnen. als een spook staart ze naar binnen. als honderd spoken. uit mijn weiland stijgen de spoken op. hoe ver is wenen? hoe lang ben ik al weg? wat ben ik eenzaam! ik heb geen vriendin, ik heb ook geen vriend. waar zijn ze allemaal?

wie zijn dat daar aan de overkant. waarom kijken ze mijn kant op. hebben ze iets gehoord. nee, niemand kan iets gehoord hebben, dat weet ik zeker, ik heb meteen daarna om me heen gekeken. niemand lette op mij, niemand heeft iets gehoord. maar hij heeft het gezegd, ook al heeft niemand het gehoord; hij heeft het gezegd. en ik stond daar en heb het me laten gebeuren. braaf blijven, braaf blijven. verschrikkelijk, ik sla hem dood als ik hem tegenkom. tegen mij. die vuile hond durft dat tegen mij te zeggen. en hij kent me. hij weet wie ik ben. hij kan het iedereen vertellen. nee, nee, dat zal hij niet doen, anders had hij ook niet zo zacht gesproken. hij wilde dat alleen ik het zou horen. maar wie garandeert me dat hij het niet toch verteld, vandaag of morgen, aan zn vrouw, zn dochter, zijn kennissen in het koffiehuis. mijn god, morgen zie ik hem weer. als ik morgen in het koffiehuis kom zit hij daar weer zoals iedere dag te kaarten met meneer schlesinger en de kunstboemenhandelaar. zodra ik hem zie sla ik hem in elkaar. nee, dat mag niet. dat had ik meteen moeten doen. was het maar zo gegaan. ik zal naar de kolonel moeten gaan en hem alles vertellen. en ik zal hem zeggen: kolonel, ik kom u melden dat hij de greep heeft vastgepakt, dat hij hem niet heeft losgelaten; dat het was alsof ik ongewapend was. wat zal de kolonel zeggen. wat hij zal zeggen. dat

kan maar een ding zijn: ontslag. oneervol ontslag. café hochleitner. zitten nu vast een paar vrienden binnen. als ik het nou eens aan de eerste de beste vertelde, maar dan zo alsof het iemand anders is overkomen.

ik ontvang net een brief, meneer von dorsday. maar dat heeft toch niets te betekenen, gisteren heb ik nog een rembrandt verkocht. en dan scheurt hij een papiertje uit zijn chequeboek en tekent met zijn gouden vulpen en morgenochtend ga ik met de cheque naar wenen. hoe dan ook, ook zonder cheque. ik blijf hier niet langer. ik leef hier als een elegante jongedame en papa staat met één voet in het graf.

wat loop ik hier nou rond. wat doe ik op straat. ja, waar moet ik dan heen.

mama is altijd een trouwe echtgenote geweest. ik zal niet trouw zijn. ik ben hooggestemd maar ik zal niet trouw zijn. als fred me echt kende zou het afgelopen zijn met zijn bewondering. u had al het mogelijke kunnen worden, pianiste, boekhoudster, toneelspeelster, er zitten zoveel mogelijkheden in u. maar u hebt het altijd te goed gehad. fred overschat me. ik heb eigenlijk nergens talent voor. zo ver als berththa zou ik het ook nog wel geschopt hebben. maar het ontbreekt me aan energie. jongedame van goeden huize. ha, goeden huize. de vader verduistert voorgedijgeld. als je er nog wat van kocht! maar op de beurs verspeeld! ik ben vandaag echt mooi. dat komt waarschijnlijk van de opwinding.

ik zou gaan souperen bij leidinger. haha, tussen de mensen zitten. ik denk dat iedereen het aan me kan zien.

ach, fred is eigenlijk niets voor mij. geen bedrieger! maar ik zou hem nemen als hij geld had.

niemand heeft iets gehoord, niemand weet er iets van. op dit moment weet niemand iets. als ik nu eens naar zijn huis ging en hem zou smeken dat hij het aan niemand vertelt. ah, liever meteen een kogel door mn kop dan dat. dat zou het verstandigste zijn. het verstandigste. het verstandigste. er zit niks anders op.

ik neem de witte sjaal. heel ongedwongen sla ik hem om mijn heerlijke schouders.

als ik het aan de kolonel zou vragen, of aan kopetzky - of blany - of friedmaier - ze zouden allemaal zeggen: er zit niks anders voor je op.

ik zou een man heel gelukkig kunnen maken. als de juiste man er maar was. maar een kind wil ik niet. ik ben niet moederlijk. marie weil is moederlijk. mama is moederlijk, tante irene is moederlijk. ik heb een edel voorhoofd en een goed figuur. als ik u zou mogen schilderen zoals ik zou willen, juffrouw else. ja, dat zou u wel willen. ik weet zijn naam niet eens meer. titiaan heette hij in ieder geval niet, dus was het een brutaliteit. zojuist ontving ik een brief, meneer von dorsday.

misschien moet ik eerst maar met kopetzky praten. alleen al vanwege morgen.

zo. kast op slot, raam dicht. het doosje veronal tussen mijn hemden.

vanwege morgen. om vier uur. ik moet morgen om vier uur duelleren.

ik heb ook nieuwe hemden nodig. dat zal wel weer een enorme toestand worden.

en ik mag het niet meer. ik kan mijn eer nooit meer redden.

onheilspellend, reusachtig de cimone, alsof hij boven op me wil vallen!

onzin. onzin. niemand weet iets, niemand weet iets. er lopen dr genoeg rond die erger dingen hebben gedaan dan ik. wat werd er allemaal niet over deckener verteld toen hij met rederow wilde gaan schieten, en toch besliste de eraad dat het duel mocht doorgaan. maar hoe zal de eraad bij mij beslissen. snotaap - snotaap. en ik stond erbij. het doet er helemaal niet toe of iemand anders iets weet. ik weet het. ik voel dat ik nu iemand anders ben dan een uur geleden, ik weet dat ik mijn eer niet meer kan redden en daarom moet ik mezelf doodschieten. ik zou mijn hele leven geen minuut rust meer hebben. zou altijd bang zijn dat iemand het te weten komt op de een of andere manier. wat was ik een uur geleden een gelukkig mens. waarom moest kopetsky mij dat kaartje geven. en steffie afzeggen, stom wijf. van zoiets hangt dan ineens alles af. vanmiddag was alles nog koek en ei, en nu ben ik een verloren mens en moet ik mezelf doodschieten.

ik zou een groet de lucht in willen roepen voor ik weer afdaal naar het gepeupel. maar naar wie moet die groet gaan? ik ben helemaal alleen. ik ben zo verschrikkelijk alleen. niemand kan zich dat voorstellen. wees gegroet, mijn geliefde. wie? wees gegroet, mijn verloofde! wie? wees gegroet, mijn vriend! wie? zo, het raam blijft open. ook al wordt het fris. boek op het nachtkastje, vannacht lees ik verder in notre coeur, absoluut, wat er ook gebeurt. goedenavond allermooiste juffrouw in de spiegel, bewaart u goede herinneringen aan mij. waarom doe ik de deur op slot? hier wordt toch niets gestolen. zou cissy s nachts haar deur openlaten? of doet ze hem pas open als hij klopt? het hele trappenhuis is leeg. altijd op dit uur. drie weken ben ik nu hier. op twaalf augustus ben ik uit gmunden vertrokken. gmunden was saai. hoe kwam papa aan het geld om mij en mama naar het platteland te sturen? en rudi was zelfs vier weken op reis. hij heeft in die tijd nog geen twee keer geschreven. nooit zal ik onze manier van leven begrijpen. sieraden heeft mama natuurlijk niet meer. en waarom was fred maar twee dagen in gmunden? heeft natuurlijk ook een minnares. al kan ik me dat niet voorstellen. acht dagen al heeft hij me niet geschreven. hij schrijft mooie brieven. ik ga nog een beetje heen en weer lopen voor het hotel. of naar de muziekkamer? speelt daar niet iemand? een beethovensonate! hoe kun je nou hier een beethovensonate spelen! ik verwaarloos mijn pianospel. in wenen ga ik weer iedere dag oefenen. een heel ander leven beginnen. dat moeten we allemaal. zo mag het niet verder gaan. alles bij ons thuis wordt met grappen afgehandeld hoewel niemand in de stemming is voor grappen. iedereen is bang voor de ander, iedereen is alleen. ik ben helemaal in de war.

waarom ren ik zo. ik kan er echt niet voor weglopen.

ik ga een sigaret roken.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. elf, elf. ik moet nu echt gaan souperen. moet toch ergens naartoe. een mens moet tenslotte eten, ook al schiet hij zich meteen daarna dood.

maar waar is mijn sigarettenkoker?

de dood is geen kinderspel. wie heeft dat pas nog gezegd.

de veronal ligt tussen mijn lingerie. maar waar is mijn sigarettenkoker?

doet er niet toe.

daar komen cissy en paul. wat zegt hij haar toch? waarom lacht ze zo dom? zou leuk zijn haar man in wenen een anonieme brief te schrijven. ze hebben me gezien. ze ergert zich omdat ik er zo mooi uit zie. else, bent u al klaar voor het diner? waarom zegt ze dan nu diner en niet dinner. ze is niet eens consequent. zoals u ziet, mevrouw cissy. je ziet er betoverend uit, else, ik heb enorme zin om je ten huwelijk te vragen. bespaar je de moeite, paul, geef me liever een sigaret. o god, dursday met mevrouw winawer! ze groeten me. ze lopen door. ik heb te beleefd teruggegroet. ja, heel anders dan anders.

wie zou het meeste verdriet hebben. mama of steffie. steffie, god, steffie. die mag helemaal niets laten merken, anders gooit hij haar op straat. arm meisje. en het regiment. ze zullen zich allemaal het hoofd breken. waarom heeft gustl er dan een eind aan gemaakt. daar zou niemand op kunnen komen, dat ik me moest doodschieten omdat een ellendige banketbakker, de rotzak, toevallig sterkere vuisten heeft. dat is toch te stom voor woorden. ja, achteraf zal iedereen wel zeggen: dat had hij toch niet hoeven doen, vanwege zoiets stoms; dat is toch jammer. maar als ik het nu aan wie dan ook zou vragen, zou iedereen mij hetzelfde antwoord geven. en ik zelf, als ik het aan mezelf vraag. het is toch debiel, wij zijn volslagen weerloos tegenover burgers. de mensen denken dat wij beter af zijn omdat we een sabel hebben, maar zodra iemand een keer van dat wapen gebruikt maakt, valt iedereen over ons heen alsof we allemaal geboren moordenaars zijn. "jonge officier pleegt zelfmoord" hoe zeggen ze dat ook al weer. "de motieven zijn in duister gehuld". "aan zijn graf treuren" maar het is waar. het is net alsof ik mezelf een verhaal vertel, maar het is waar, ik moet er een eind aan maken, er zit niets anders op. morgen weet iedereen het. belachelijk dat ik ook maar even dacht dat zon man het niet door zou vertellen. hij zal het overal vertellen. zijn vrouw weet het allang. morgen weet het hele koffiehuis het. de kelners zullen het weten, meneer schlesinger, het kassameisje. en zelfs als hij zich heeft voorgenomen er niet over te praten,

dan zegt hij het overmorgen. en als hij het overmorgen niet zegt, dan volgende week. en als hij vannacht een beroerte krijgt, dan weet ik het. ik weet het, en ik ben niet de man die dan zijn uniform blijft dragen als er zon schande op hem rust. dus, ik moet het doen, afgelopen. wat maakt het nou uit. morgenmiddag kan die advocaat me wel doodslaan. zoiets is al eens gebeurd. en bauer, die arme jongen, kreeg hersenvliesontsteking en was er binnen drie dagen geweest. brenitsch is van zn paard gevallen, heeft zn nek gebroken. er zit er niks anders op - niet voor mij. er zijn mensen die daar makkelijker over doen. je hebt mensen. ringeimer heeft een klap voor zn bek gekregen van de worstenroker toen die hem met zijn vrouw betrapte, en hij heeft gewoon ontslag genomen en nu zit hij ergens op het platteland en is getrouwd. dat er vrouwen zijn die met zon man trouwen. eerlijk waar, ik zou hem niet eens een hand geven als hij weer terug naar wenen kwam. dus, heb je het begrepen gustl: afgelopen, afgelopen, t is gedaan met het leven. klaar en zand erover. zo. ik ben eigenlijk heel rustig. dat heb ik trouwens altijd geweten: als het eenmaal zover komt zal ik rustig zijn, heel rustig. maar dat het er op deze manier van zou komen, dat had ik toch niet gedacht. misschien heb ik hem toch niet helemaal goed begrepen. misschien heeft hij iets heel anders gezegd. ik was helemaal gaar van dat gezang en die hitte. misschien was ik niet helemaal helder in mn hoofd en is het allemaal helemaal niet waar.

mag ik even bij je komen zitten, else, of stoor ik je in je dromen? waarom in mijn dromen? misschien in mijn werkelijkheden. paul kan maar beter weggaan. ik moet met dorsday praten. zijn er dan werkelijkheden waarin je niet gestoord wilt worden? waarom glimlach ik zo koket? dorsday kijkt mijn kant op. waar ben ik? wat heb je toch vandaag, else? wat zou ik moeten hebben. je bent geheimzinnig, demonisch, verleidelijk. je zou gewoon gek kunnen worden als je naar jou kijkt. de rook van mijn sigaret blijft hangen in zijn haar. ik kan hem nu niet gebruiken. jij bent met je gedachten heel ergens anders. dat kan wel kloppen. merkt dorsday dat ik hem verwacht? ik kijk zijn kant niet op maar ik weet dat hij mijn kant op kijkt. goedenavond, juffrouw else. hij is het. ik zeg niets. geen woord. na het eten pas. ah, meneer von dorsday. u gaat nog een wandeling maken, juffrouw else? ach, niet zozeer een wandeling, een beetje op en neer lopen. wat zou het grappig zijn als hij plotseling om mijn hand vroeg. stelt u zich voor, meneer von dorsday, uitgerekend vandaag heb ik een brief van thuis gekregen. dat was niet zo handig. doorgaan. nu of nooit. meneer von dorsday, het zou gemeen van me zijn als ik niet helemaal openhartig tegen u was. weer die kalfsogen. in de brief is namelijk ook over u gesproken. het is namelijk een brief van mama. eigenlijk een hele treurige brief. u kent toch de omstandigheden bij ons thuis? doorgaan, nu is er geen weg meer terug. kort en goed, het is weer eens zover. het gaat om bagatel. en toch, zoals mama schrijft, alles staat op het spel. ik praat zo dom als een koe. maar wat staat er dan in die treurige brief van uw mama! papa - in godsnaam, else, wat is er toch? wilt u niet liever, hier is een bank. mag ik u uw mantel omdoen? het is een beetje fris. als ik nu maar niet verder hoefde te praten. nou, juffrouw else? zijn monocle bungelt. zal ik hem antwoorden? ik moet wel. wat kan me gebeuren? hij is een vriend van papa. ach, meneer von dorsday, u bent toch een oude vriend

van onze familie. dat heb ik heel goed gezegd. dan zal het u waarschijnlijk niet verbazen als ik u vertel dat papa zich weer eens in een heel fatale situatie bevindt. het verbaast me inderdaad niet. daar heeft u wel gelijk in, al betreur ik het ten zeerste. ik voel een oprechte vriendschap voor uw vader, voor u allemaal. onlangs heb ik toevallig in een brief aan mama uw aanwezigheid hier in san martino vermeld, onder andere natuurlijk. ik vermoedde meteen, juffrouw else, dat ik niet het enige thema van uw correspondentie was. waarom drukt hij zijn knie zo tegen me aan. laat maar. wat maakt het uit! als je eenmaal zo diep gezonken bent. de kwestie is namelijk zo. dokter fiala schijnt onverbiddelijk te zijn. ach, dokter fiala. ja, dokter fiala. en het bedrag waar het om gaat moet op de vijfde, dat is overmorgen om twaalf uur s middags, liever gezegd, het moet in zijn handen zijn, wil baron hönig niet - wilt u zeggen dat anders een arrestatie onvermijdelijk is? waarom zegt hij dat zo hard? ik antwoord niet, ik knik alleen. ja. nu heb ik toch ja gezegd. dat is toch erg, zon hoogbegaafde, geniale man. en om welk bedrag gaat het eigenlijk? hij vindt het erg en hij glimlacht. wat betekent dat? dat het niet uitmaakt hoeveel? en als hij nee zegt! ik maak mezelf van kant als hij nee zegt. wat, heb ik nog niet gezegd hoeveel? een miljoen. waarom zeg ik dat nou? dit is toch niet het moment om grappen te maken? maar als ik hem zeg hoeveel minder het in werkelijkheid is zal hij blij zijn. neemt u mij niet kwalijk, dat ik op dit moment een grap maak. ja, ja, druk maar met je knie. het gaat natuurlijk niet om een miljoen, het gaat om dertigduizend gulden. o, god, wat een vernedering. waarom zwijgt hij? waarom zegt hij geen ja? waar is het chequeboek en de vulpen? op de vijfde zei u? ja, overmorgen, om twaalf uur s middags. het zou dus nodig zijn, ik denk, schriftelijk zou dat nauwelijks meer te regelen zijn. natuurlijk niet, dat zouden we telegrafisch moeten - we, dat is goed, heel goed. hoeveel zei u? dat heeft hij toch gehoord? dertigduizend. eigenlijk een belachelijk bedrag. waarom heb ik dat gezegd? wat dom. dom meisje, denkt hij. maar hij glimlacht. papa is gered. hij zou hem ook vijftigduizend hebben geleend en dan hadden we van alles kunnen aanschaffen. ik zou nieuwe hemden hebben gekocht. niet helemaal zo belachelijk, lief kind. ook dertigduizend gulden moet verdiend worden. neemt u mij niet kwalijk, zo heb ik dat niet bedoeld. ik dacht alleen hoe treurig het is dat papa om zon bagatel nu verspreek me weer. u kunt zich helemaal niet voorstellen hoe vreselijk het voor mij en vooral voor mama is. hij zet zijn voet op de bank. o, ik kan het me dat wel voorstellen, lieve else, en ik heb zelf al vaak gedacht: jammer, jammer van zon geniale man. en als je er dan nog vanuit kon gaan dat met dit bedrag werkelijk iets bereikt zou zijn. maar u bent toch een slim meisje, wat zou die dertigduizend gulden betekenen? een druppel op een gloeiende plaat. nu moet ik iets verstandig zeggen. o nee, het is geen druppel op een gloeiende plaat. het erbesheimerproces komt er aan, vergeet dat niet, en dat levert papa zeker honderd duizend gulden op en papa heeft ook nog andere processen. en bovendien ben ik van plan, u mag niet lachen, met papa te spreken. als iemand een zekere invloed op hem kan uitoefenen dan ben ik het. u bent een ontroerend en verrukkelijk meisje. een verrukkelijk meisje, inderdaad. maar hoe graag ik uw optimisme ook zou willen delen, als de wagen eenmaal vastgelopen is. dat is hij niet, meneer von dorsday. als ik papa niet zou geloven, als ik niet helemaal overtuigd was dat die dertigduizend gulden - ik weet niet wat ik verder moet zeggen. ik kan toch niet gaan smeken. hij denkt na. blijkbaar. misschien weet hij het adres van fiala niet? hij staat voor me en staart door zijn monocle naar mijn voorhoofd. papa zal er een eind aan moeten maken. ik zal er ook een eind aan moeten maken. het beste zou zijn om daar van die rotsen naar beneden te storten en afgelopen is het. neemt u mij niet kwalijk, meneer von

dorsday, dat ik u heb lastig gevallen. ik kan uw afwijzende houding natuurlijk volkomen begrijpen. zo, afgelopen, ik ga. blijf toch, juffrouw else. u hebt mijn antwoord nog niet afgewacht. ik was al eens eerder, neemt u mij niet kwalijk, dat ik dat in dit verband vermeld, in de gelegenheid om uw vader uit de brand te helpen. weliswaar met een nog belachelijker bedrag dan deze keer, en koesterde geenszins de hoop dit bedrag ooit terug te zien, en dus zou er eigenlijk geen reden zijn mijn hulp dit keer te weigeren. dus, ik ben bereid, dokter fiala krijgt overmorgen om twaalf uur s middags de dertigduizend gulden, onder één voorwaarde. meneer von dorsday, ik, ik persoonlijk sta er voor in dat mijn vader dit bedrag terug zal storten zodra hij zijn honorarium van erbesheimer ontvangen heeft. laat toch, else, je moet nooit voor een ander instaan niet eens voor jezelf. een uur geleden had ik het niet voor mogelijk gehouden dat ik in z'n situatie ooit op het idee zou komen een voorwaarde te stellen. en nu doe ik het toch. ja, else, ik ben ook maar een man en het is niet mijn schuld dat u zo mooi bent. misschien had ik vandaag of morgen hetzelfde gevraagd als wat ik nu wil vragen, ook als u niet een miljoen, pardon, dertigduizend gulden van mij had verlangd. ik heb echt te lang beroep op u gedaan, meneer von dorsday. dat heb ik goed gezegd. fred zou tevreden zijn. hij moet mijn hand loslaten! niet zo dichtbij. u zou geen vrouw zijn, else, als u het niet had gemerkt. je vous désire. moet ik nog meer zeggen? u hebt al teveel gezegd. en ik sta hier nog. waarom? ik ga, zonder groet. else! neem me niet kwalijk. ook ik heb maar een grap gemaakt, net als u daarnet over dat miljoen. ook mijn eis is niet zo hoog als u gevreesd hebt, zodat de geringere u misschien aangenaam zal verrassen. alstublieft, blijf toch staan. ik blijf inderdaad staan. had ik hem niet gewoon in zijn gezicht moeten slaan? zou dat niet alsnog kunnen? die twee engelsen komen voorbij. nu zou het een goed moment zijn. waarom doe ik het dan niet? wat wil hij dan in ruil voor dat miljoen? een kus misschien? daar valt over te praten. een miljoen staat tot dertigduizend als - als u werkelijk ooit een miljoen nodig heeft, ik ben niet rijk maar dan zullen we wel zien. maar deze keer zal ik bescheiden zijn, net als u. en voor deze keer wil ik niets anders, else, dan u zien. is hij gek geworden? hij ziet me toch. o, zo bedoelt hij dat, zo! ben ik rood geworden of bleek? bloot wil je me zien? dat willen er wel meer. reusachtig groot is zijn gezicht. waarom zo dichtbij? ik wil je adem niet op mijn wangen voelen. we kijken elkaar in de ogen als doodsvijanden. ik ben een beetje groter dan hij. u kijkt me aan alsof ik gek ben. ik ben het een beetje want er gaat een betovering van u uit waar u zelf waarschijnlijk geen vermoeden van hebt. u moet beseffen dat mijn verzoek geen belediging is. verzoek, ook al lijkt het wanhopig veel op chantage. maar ik ben geen chanteur, ik ben ook maar een mens met allerlei ervaringen, onder andere de ervaring dat alles op de wereld zijn prijs heeft en dat als iemand zijn geld gewoon maar weggeeft, terwijl hij in de gelegenheid is er iets voor terug te krijgen, hij een volslagen idioot is. en wat ik deze keer wil kopen, hoeveel het ook is, u wordt er niet armer van door het te verkopen. ik verlang niets anders van u dan een kwartier lang in aanbidding te mogen staan voor uw schoonheid. mijn kamer is op dezelfde verdieping als de uwe, nummer vijfenzeventig, makkelijk te onthouden. die zweedse tennisser waar u het vandaag over had was toch vijfenzeventig jaar oud? maar als het u om de een of andere reden niet aanstaat mij op kamer vijfenzeventig te bezoeken, dan stel ik voor na het diner een kleine wandeling te maken. er is een open plek in het bos, ik heb die onlangs toevallig ontdekt. het wordt een prachtige zomernacht, bijna warm, en het sterrenlicht zal u heerlijk kleden. alsof hij tegen een slavin praat. denk er over na. u zal misschien beseffen dat het niet zomaar handel is. dat er een man tegen u praat die tamelijk

eenzaam en niet bijzonder gelukkig is en die misschien een klein beetje consideratie verdient. geaffecteerde schoft. spreekt als een slechte toneelspeler. zijn verzorgde vingers zien er uit als klauwen. ik heb zin om zijn hoed van zijn hoofd te blazen. de lampen voor het hotel branden al. op de derde verdieping staan twee ramen open. waar het gordijn beweegt is het mijne.

even dr bij blijven nu, er zit niets anders op. nu alleen nog op het laatste moment correct blijven, een man zijn, een officier zijn, zodat de kolonel zegt: hij was een goede jongen, we zullen hem niet vergeten. hoeveel compagnieën rukken er uit bij een begrafenis van een luitenant. zou ik eigenlijk moeten weten. al ruikt het hele bataljon uit, of het hele garnizoen en vuren ze twintig salvos af, ik wordt er toch niet meer wakker van. voor dat koffiehuis heb ik vorig jaar nog een keer met meneer von engel gezeten. vreemd, ik heb hem sindsdien nooit meer gezien. waarom had hij zijn linkeroog in het verband. ik wilde hem dat steeds vragen maar zoiets vraag je niet. die daar denken zeker dat ik achter die hoer aanloop. die zou best eens naar me mogen omkijken. o, verschrikkelijk, wat lelijk. ik zou wel eens willen weten hoe die haar brood verdient. dan zou ik nog liever ... hoewel, in nood vreet de duivel vliegen. in przemysl vond ik het zo gruwelijk na afloop dat ik dacht dat ik nooit meer een vrouw aan zou raken. afgrijselijke tijd in galicië. eigenlijk een moordgeluk dat we in wenen terecht zijn gekomen. bokorny zit nog er steeds en die kan daar nog wel tien jaar blijven zitten oud en grijs worden. maar als ik daar was gebleven, dan was er niet gebeurd wat me vandaag is overkomen. ik wordt toch liever oud en grijs in galicië dan ... dan wat. dan wat. ja, wat dan. wat dan. ben ik helemaal gek geworden dat ik dat steeds vergeet. ik vergeet het de hele tijd. ooit gehoord dat iemand die binnen een paar uur een kogel door zn kop moet jagen aan allemaal dingen denkt die hem helemaal niet meer aangaan. het lijkt wel of ik dronken ben. mooie dronkenschap. een moorddronkenschap. een zelfmoorddronkenschap. ik maak grappen, dat is goed. ja, ik heb een enorm goed humeur. zal wel aangeboren zijn. volgens mij, als ik dat ding nu bij me had, dan zou ik zo de trekker overhalen. in een seconde alles voorbij. alleen goed opletten, goed mikken, zodat je niet zon pech hebt als die soldaat tweede klas vorig jaar. arme stakker, niet gestorven, wel blind geworden. hoe zal het met hem gaan. hij had zn liefje beter geraakt, die was meteen dood. ongelofelijk waarom mensen zich doodschieten. hoe kan iemand überhaupt jaloers zijn. heb ik mijn hele leven nog niet meegemaakt. steffie zit nu lekker in de gartenbau; dan gaat ze met hem naar huis. doet me niks, helemaal niks. mooi interieur heeft ze. die kleine badkamer met die rode lamp. hoe ze laatst in dat groene zijden nachthemd binnenkwam. het groene nachthemd zal ik ook nooit meer zien. en steffie helemaal niet meer. en die mooie brede trap in de gußhausstraße zal ik ook nooit meer oplopen. steffie zal zich verder amuseren alsof er helemaal niets is gebeurd, ze mag het niet eens aan iemand vertellen dat haar lieve gustl er een eind aan heeft gemaakt. maar huilen zal ze zeker. ah ja, huilen zal ze. dr zullen er een heleboel gaan huilen. in godsnaam, mama. nee, nee, daar mag ik niet aan denken. nee, daaraan mag absoluut niet gedacht worden. aan thuis wordt niet

gedacht, gustl, begrepen. ook niet maar een heel klein beetje.

dus nadenken, nadenken. er staat een mensenleven op het spel. het leven van papa. ach nee, hij maakt er geen eind aan, hij zal zich liever opsluiten. drie jaar zware gevangenisstraf, of vijf.

ik ben helemaal in het prater. midden in de nacht. dat had ik vanochtend niet gedacht, dat ik deze nacht in het prater zou gaan wandelen. ik ben helemaal buiten adem. ik heb gerend als een idioot. langzaam, langzaam gustl, je hoeft helemaal niets meer te doen, maar dan ook absoluut niets meer. het lijkt wel of ik beef. zal wel van de opwindning zijn. en ik heb nog niets gegeten.

voor wie zal ik me de volgende keer moeten uitkleden? of houden we het voor het gemak bij dursday? zijn minnares is niet erg chic, onder ons gezegd. mij zou hij veel liever hebben. niet zo uit de hoogte, juffrouw else, ik zou verhalen over u kunnen vertellen. een bepaalde droom bijvoorbeeld, die u drie keer heeft gedroomd en die u niet één keer aan uw vriendin bertha hebt verteld. en wat was dat dit jaar in gmunden s morgens om zes uur op het balkon, mijn voorname juffrouw else? hebt u misschien die twee jongens in die boot helemaal niet opgemerkt? mijn gezicht hebben ze vanaf het meer natuurlijk niet precies kunnen zien maar dat ik in mijn hemd stond hebben ze wel opgemerkt. het deed me plezier. meer dan plezier. met beide handen heb ik over mijn heupen gestreken en deed ik alsof ik niet wist dat ze me zagen. ja, zo ben ik, zo ben ik. een slet, ja. ze voelen het allemaal. ook paul voelt het. natuurlijk, hij is een vrouwenarts. en marineluitenant brandl heeft het ook gevoeld en die schilder ook. alleen fred, die domme jongen, voelt het niet. daarom houdt hij ook van me. maar juist bij hem zou ik niet graag bloot zijn. ik zou me schamen. maar bij die bedrieger met het romeinse hoofd heel graag. het allerliefste bij hem. al moest ik meteen daarna sterven. maar het is toch helemaal niet nodig meteen daarna te sterven. je overleeft het. bertha heeft wel meer overleefd. en cissy is waarschijnlijk ook bloot als paul s nachts door de gangen van het hotel sluipt.

wat ruik ik nou. er kan toch nog niets in bloei staan. wat is het vandaag. vier april. natuurlijk, het heeft veel geregend de laatste dagen, maar de bomen zijn nog bijna helemaal kaal. donker is het, hu. je zou er bijna bang van worden. dat is eigenlijk de enige keer in mijn leven dat ik bang ben geweest, als kleine jongen in het bos. nou, zo klein was ik nu ook weer niet, veertien of vijftien. hoe lang is dat geleden. negen jaar. inderdaad, op mijn achttiende was ik onderofficier, op mijn twintigste luitenant en volgend jaar word ik ... wat word ik volgend jaar. wat betekent dat eigenlijk: volgend jaar. wat betekent dat: volgende week. wat betekent dat: overmorgen. wat. klappertanden. oho. na, laat het dan maar een beetje klapperen. nu ben ik alleen, nu hoef ik voor niemand meer iets op te houden.

ik wil niet.

even op die bank gaan zitten.

naar ieder ander maar niet naar hem.

hoe ver ben ik dan.

naar paul voor mijn part. of ik zoek er eentje uit vanavond bij het diner. maar ik kan toch niet zeggen dat ik er dertigduizend gulden voor wil hebben! ik verkoop mezelf niet. ik geef mezelf weg. als ik ooit de ware vind, geef ik mezelf weg. maar ik verkoop mezelf niet. een slet wil ik zijn maar geen hoer. u heeft zich misrekent, meneer von dorsday. en papa ook. je hebt zeker op mijn kinderlijke tederheid gespeculeerd, je hebt er teveel op gerekend dat ik liever iedere laagheid zou dulden dan jou de gevolgen te laten dragen van je misdadige lichtzinnigheid. en nu zal papa zelf voor de jury staan. in alle kranten zal het te lezen zijn. tweede zittingsdag, derde zittingsdag. eenstemmig schuldig. veroordeeld voor vijf jaar. strafinrichting stein. als jij me toen aan dat geld had geholpen, dat zal hij denken, maar hij zal niets zeggen. voorarrest, juryrechtbank, kerker, gevangenispak. nee, nee! als het arrestatiebevel komt schiet hij zichzelf dood of hangt zich op. aan het vensterkruis zal hij hangen. de slotenmaker zal de deur moeten openbreken en het is allemaal mijn schuld. en nu zit hij samen met mama in dezelfde kamer waar hij overmorgen zal hangen, en rookt een havannasigaar. waar haalt hij nog altijd die sigaren vandaan? ik hoor hem tegen mama praten. vertrouw erop, dorsday maakt dat geld wel over. ik heb hem deze winter toch een grote som geld bespaard. echt. ik hoor hem praten. telepathie! vreemd. ook fred zie ik op dit moment. hij loopt met een meisje in het stadspark. ze heeft een lichtblauwe bloes aan en is een beetje hees. ik weet het heel zeker. als ik fred weer zie zal ik hem vragen of hij op drie september tussen half acht en acht s avonds met zijn minnares in het stadspark was

ik ben zo moe. ik ben zo moe alsof ik een mars van tien uur achter de rug heb. ja, dat zou wat zijn, hier in slaap vallen. ik moet eigenlijk naar huis. wat moet ik thuis dan doen. wat doe ik in het prater.

de weilanden uitgestrekt en de bergen reusachtig zwart. geen sterren bijna. mooi om hier zitten op de bank aan de bosrand. zo ver, zo ver het hotel en zo sprookjesachtig geeft het licht. en wat een schoften zitten daar binnen. ach nee, mensen, arme mensen, ik heb met ze te doen, allemaal.

ik zou het liefste helemaal niet meer opstaan. hier in slaap vallen en nooit meer wakker worden. dat zou makkelijk zijn. nee, zo makkelijk wordt het je niet gemaakt, luitenant. ik moet eens goed over alles nadenken. over alles moet worden nagedacht, zo is dat nu eenmaal in het leven. nadenken dus. waarover. wat is die lucht aangenaam, ik zou vaker s nachts naar het prater moeten gaan. ja, dat had ik eerder moeten bedenken. dus wat nu. weg met die pet, het lijkt wel of die mijn hersens afknelt. zo kan ik niet denken. houd je kop erbij gustl. laatste voorbereidingen treffen. dus morgenochtend wordt er een eind aan gemaakt. morgenochtend om zeven uur. zeven uur is een mooi uur. dus om acht uur, als de instructie begint, is alles voorbij. kopetzky zal alleen geen instructie kunnen geven omdat hij veel te geschokt zal zijn. maar misschien weet hij het nog helemaal niet, dat kan. max lippay hebben ze ook pas s middags gevonden terwijl hij zich s ochtends vroeg had doodgeschoten, niemand

had er iets van gehoord. maar wat kan mij dat nou schelen of kopetzky instructie geeft of niet. zeven uur dus. wat nog meer. verder niets om over na te denken. ik schiet me dood in mn kamer en dan is het klaar. maandag lig ik onder de grond. ik weet er eentje die blij zal zijn; die advocaat. duel kan niet plaatsvinden wegens zelfmoord van een der combattanten. wat zullen ze bij de mannheimers zeggen. hij zal zich er niet veel van aantrekken, maar zn vrouw, die mooie blonde... dat had iets kunnen worden met haar. ik denk dat ik bij haar kans had gemaakt als ik een beetje meer mn best had gedaan. dat zou iets anders zijn geweest dan steffie, de slet. zon fatsoenlijke vrouw, dat zou wat zijn geweest. mevrouw mannheimer, ja, dat zou goed gezelschap zijn geweest. altijd maar die vrouwen. een boheemse was het. die moet twee keer zo oud geweest zijn als ik. mijn vader keek me aan. voor klara heb ik me nog het meest geschaamd. zij was toen verloofd. waarom is dat eigenlijk niets geworden. ik heb me dat eigenlijk nooit afgevraagd. arm kind, heeft ook nooit geluk gehad. en nu raakt ze ook haar enige broer nog kwijt. ja, je zult me nooit meer zien, klara. afgelopen. wat, dat had je niet gedacht, zusje, toen je me op nieuwjaardag naar het station bracht. en mama. mijn god, mama. nee, daar mag ik niet aan denken. ik kan best eerst nog even langs huis gaan, zeggen dat ik een dag verlof heb. nog één keer papa, mama, klara zien voor ik er een eind aan maak. hoe is het dan met jullie. wat een verrassing. maar ze zouden iets kunnen merken. klara zeker. klara is een slim meisje. zou niet alles anders zijn geweest als ik thuis was gebleven. ik zou economie hebben gestudeerd, en bij oom zijn gaan werken. ik zou misschien getrouwd zijn met een lief goed meisje. misschien met anna, die vond me altijd al leuk. pas nog heb ik het gemerkt, toen ik de laatste keer thuis was, hoewel ze een man heeft en twee kinderen. ik zag het wel hoe ze me aankeek. ze zegt nog steeds gustl tegen me net als vroeger. die zal zich doodschrikken als ze hoort hoe het met mij is afgelopen. iedereen zal denken dat het is omdat ik schulden had, maar dat is helemaal niet waar, alles is betaald. alleen die laatste honderdzestig gulden. nou, en die heb ik morgen. ja, daar moet ik ook voor zorgen, dat ballert die honderdzestig gulden krijgt. dat moet ik opschrijven voor ik me doodschiet. het is verschrikkelijk, het is verschrikkelijk. ik kan er beter vandoor gaan. naar amerika, waar niemand me kent. in amerika weet geen mens wat hier vanavond is gebeurd, dat interesseert niemand daar. na een paar jaar zou je weer terug kunnen komen. niet naar wenen natuurlijk, ook niet naar graz, maar naar het landgoed zou kunnen. en mama en papa en klara zouden dat toch duizend keer liever hebben, als ik maar blijf leven. en wat kunnen mij de andere mensen schelen. wie hebben het dan goed met mij voor. behalve kopetzky wil niemand iets van me weten. kopetzky is de enige. en uitgerekend hij moest me vandaag dat kaartje geven. het is allemaal de schuld van dat kaartje. zonder dat kaartje was ik nooit naar het concert gegaan en dan was het allemaal niet gebeurd. wat is er dan gebeurd.

het is net alsof sindsdien honderd jaar verstreken is, maar het kunnen nog geen twee uur zijn. twee uur geleden heeft iemand snottaap tegen mij gezegd en mijn sabel doormidden willen breken. ik begin bijna nog te janken midden in de nacht. waarom is het dan allemaal gebeurd. had ik niet even kunnen wachten tot het helemaal leeg was in de garderobe. en waarom heb ik hem dan gezegd dat hij zn bek moest houden. hoe kon dat er zomaar uit schieten. anders ben ik altijd heel beleefd, zelfs tegen mijn bediende ben ik niet zo grof. natuurlijk, ik was zenuwachtig. alles kwam op dat moment tegelijk; pech bij het kaarten, dat eeuwige afzeggen van steffie, het duel morgenmiddag. en ik heb de laatste tijd te weinig geslapen. en het gezwoeg in de kazerne. dat houdt je op den duur niet vol. het moet al na middernacht zijn. heb ik de klok net niet gehoord. wat is dat. rijdt daar een wagen. op dit tijdstip. gummiebanden waarschijnlijk. die hebben het beter dan ik. misschien is het ballert met berththa. waarom zou het uitgerekend ballert zijn. rij maar door. przemysl. dat was toch een mooie tijd. hoewel, troosteloos en in de zomer om te stikken. s middags gingen we bloot op bed liggen. een keer kwam wiesner plotseling bij me binnen; ik moet net gedroomd hebben, sta op en trek mn sabel die naast me ligt. wiesner heeft zich halfdood gelachen. die is nu al ritmeester. jammer dat ik niet bij de cavalerie ben gegaan. het me allemaal om het even. waarom eigenlijk. ja, ik weet het al: ik moet sterven en daarom is het me allemaal om het even. ik moet sterven. maar hoe. kijk gustl, je bent toch speciaal het prater in gelopen, midden in de nacht, waar geen mens je stoort, nu kan je rustig over alles nadenken. dat van amerika en ontslag nemen is volslagen onzin, en je bent veel te dom om iets anders te doen. en al word je honderd, je zult altijd weten dat iemand je sabel doormidden heeft willen breken en je een snottaap heeft genoemd en dat je er maar bij stond zonder iets te doen. nee, er is helemaal niets om over na te denken. gebeurd is gebeurd. ook dat met mama en klara is onzin, die komen er wel overheen. een mens komt overal overheen. wat heeft mama niet gehuild toen haar broer stierf, en vier weken later dacht ze er nauwelijks meer aan. ze ging eerst iedere week naar het kerkhof, toen iedere maand en nu alleen nog maar op zn sterfdag. morgen is mijn sterfdag. vijf april. ze zullen me naar graz overbrengen. wat zullen de wormen in graz een lol hebben. wat kan mij het allemaal schelen. dus, wat kan me dan nog wel schelen. die honderdzestig gulden voor ballert, dat is alles, verder hoeft ik geen voorbereidingen te treffen. brieven schrijven. waarom. aan wie dan. afscheid nemen. ja, allejezus, als je jezelf doodschiet dan is dat toch duidelijk genoeg. dan zullen ze het wel merken dat je afscheid hebt genomen. ik vind het echt niet jammer. wat heeft het leven mij dan gegeven. één ding had ik nog graag willen meemaken: een oorlog. maar dan had ik lang kunnen wachten. en de rest heb ik wel gezien. of een meisje nu steffie heet of kunigunde, het komt allemaal op hetzelfde neer. de mooiste operettes ken ik ook, en

naar lohengrin ben ik al twaalf keer geweest, en vanavond was ik zelfs bij een oratorium, en een banketbakker heeft me een snottaap genoemd. godverdomme, het is genoeg geweest. ik ben helemaal niet meer nieuwsgierig. dus laten we naar huis gaan, langzaam, heel langzaam. ik heb echt geen haast. nog even een paar minuten in het prater, op een bank. ik hoef toch nooit meer naar bed. tijd genoeg om uit te slapen. ah, die lucht. die zal ik missen.

het lijkt wel of ik huil. dat komt van de zenuwen. ik mag me niet zo laten gaan. maar huilen is helemaal niet onaangenaam. toen ik onze oude française bezocht in het ziekenhuis die daarna gestorven is heb ik ook gehuild. en bij de begrafenis van oma, en toen berththa naar nürnberg vertrok, en toen de kleine van agathe stierf, en in het theater bij de dame met de camelias heb ik ook gehuild. wie zal huilen als ik dood ben. opgebaard lig ik in de salon, de kaarsen branden. twaalf lange kaarsen. beneden staat de lijkenwagen. voor de huisdeur staan mensen. hoe oud was ze dan? pas negentien? stelt u zich voor, haar vader in het tuchthuis. waarom heeft ze er eigenlijk een eind aan gemaakt? vanwege een ongelukkige liefde voor een bedrieger. ze was in verwachting. ze is van de cimone naar beneden gestort. het is een ongeluk. goedendag, meneer von dorsday, u bewijst de kleine else ook de laatste eer? ja natuurlijk, ik moet haar de laatste eer bewijzen. ik heb haar toch ook de eerste schande bewezen. het was de moeite waard, mevrouw winawer. ik heb nog nooit zon mooi lichaam gezien. het heeft me maar dertig miljoen gekost. een rubens kost drie keer zoveel. met hasj heeft ze zich vergiftigd. ze wilde mooie visoenen, maar ze heeft teveel genomen en is niet meer wakker geworden. waarom heeft hij een rode monocle? naar wie zwaait hij toch met zijn zakdoek? mama, ze komt de trap af en kust zijn hand. ze fluisteren. ik kan niets verstaan omdat ik opgebaard ben. de krans van viooltjes om mijn hoofd is van paul. niemand durft de kamer binnen te komen. ik kan maar beter opstaan en door het raam naar buiten kijken. wat een groot blauw meer! honderd schepen met gele zeilen de golven glinsteren. en wat een zon. regatta. de mannen dragen roeishirtjes. de vrouwen zijn in badpak. ze denken allemaal dat ik bloot ben. wat dom. ik heb toch zwarte rouwkleren aan omdat ik dood ben. ik zal het jullie bewijzen. ik ga meteen weer op de baar liggen. maar waar is de baar? ze hebben haar weggedragen. ze hebben haar verduisterd. daarom zit papa in het tuchthuis. maar ze hadden hem toch voor drie jaar van rechtsvervolging ontslagen. de juryleden zijn allemaal door fiala omgekocht. ik zal te voet naar het kerkhof gaan, dat bespaard mama de begrafenis, want we moeten zuinig zijn. wat loop ik hard. ze blijven allemaal op straat staan en zijn verbaasd. je mag iemand die dood is niet zo aankijken! dat is opdringerig. ik ga liever door het weiland, helemaal blauw van de vergeetmijnietjes en viooltjes. open de poort, meneer de matador. herkent u mij niet? ik ben de dode. waar is mijn graf? hebben ze dat ook verduisterd? dit is het kerkhof helemaal niet. dit is het park in menton. papa zal blij zijn dat ik niet begraven ben. voor slangen ben ik niet bang. als ze maar niet in mijn voet bijten. mijn voeten zijn koud. mijn rechervoet is koud.

hé johann, geef me eens een glas koud water.

wat is er? waar ben ik? heb ik geslapen?

wat is er. waar. droom ik.

waarom ben ik nog in het bos?

**mijn hoofd, verdomme. ik krijg mn ogen niet open. ik
ben aangekleed.**

er moet allang gebeld zijn voor het diner. dinner.

waar zit ik eigenlijk. ik ben in slaap gevallen. hoe heb ik zo kunnen slapen; het schemert al. hoe lang heb ik dan geslapen. moet op mijn horloge kijken.

ik moet voorzichtig lopen. de weg is heel donker.

ik zie niets.

vreemd, ik voel me beter dan net. er is niets verandert maar ik voel me beter.

waar zijn mijn lucifers. na, gaat er nog eentje branden.

ik zal rustig aan tafel gaan zitten en zeggen dat ik migraine had.

drie uur. en ik moet om vier uur duelleren. nee, niet duelleren, doodschieten moet ik mezelf. niks geen duel; ik moet mezelf doodschieten omdat een banketbakker mij een snootaap heeft genoemd. is het echt gebeurd.

dorsday zal uiteindelijk zelf naar me toe komen en zeggen dat het allemaal maar een grap was. vergeeft u mij, juffrouw else, vergeeft u mij deze slechte grap, ik heb al naar mijn bank getelegrafeerd.

het voelt zo raar in mn hoofd.

maar dat zal hij niet zeggen. alles is nog precies het zelfde.

het is net of mijn hals in een bankschroef zit. ik kan me niet bewegen. mn rechter been slaapt. opstaan. opstaan. dat is beter.

hij wacht. dorsday wacht. ik wil hem niet zien. ik wil niemand zien. ik wil niet naar het hotel, ik wil niet naar huis, ik wil niet naar wenen, naar niemand wil ik, niet naar papa en niet naar mama, niet naar rudi en niet naar fred, niet naar berthä en niet naar tante irene. zij is nog de beste, zij zal alles begrijpen. maar ik heb niets met haar, met niemand. als ik kon toveren zou ik heel ergens anders zijn. op een schip op de middellandse zee, maar niet alleen. met paul bijvoorbeeld. of ik zou in een villa aan zee wonen, en we zouden op de marmeren trap liggen die naar het water leidt, en hij zou me vasthouden en in mijn lippen bijten zoals albert twee jaar geleden aan de piano, brutale vent. nee. ik zou alleen willen zijn. en wachten. tot er eentje komt of meerdere, en ik mag kiezen, en de anderen, die ik afwijs storten zich uit wanhoop allemaal in zee. waar heb ik anders mijn heerlijke schouders voor en mijn mooie slanke benen? en het is hun verdiende loon, van hun allemaal, ze hebben me alleen maar opgevoed zodat ik me kan verkopen, vroeg of laat. van toneelspelen wilden ze niets weten. toen hebben ze me uitgelachen. en vorig jaar zouden ze het heel prima hebben gevonden als ik met directeur wilomitzer was getrouwd, die bijna vijftig is. ze hebben alleen niet aangedrongen. papa geneerde zich. maar mama heeft duidelijke toespelingen gemaakt. wat reusachtig staat het hotel daar, als een kolossaal verlicht toverslot. alles is reusachtig. de bergen ook. nooit waren ze zo zwart.

het wordt al licht. en die lucht, net zoals toen s

ochtends, toen ik op de voorpost was en in het bos heb geslapen. dat was wel even anders wakker worden. toen had ik een nieuwe dag voor me. daar is de straat, grau, leeg.

de maan is er nog niet. die komt pas op tijdens de voorstelling, de grote voorstelling in het weiland als dorsday zijn slavin bloot laat dansen.

ik ben nu vast de enige in het prater. ik was hier al eens eerder om vier uur s ochtends met pausinger. eindje rijden. ik op het paard van de kapitein en pausinger op zijn eigen knol. toen stond alles al in bloei, alles was groen. nu is het nog kaal. maar de lente komt snel. over een paar dagen is het zover. lelietjes-vandalen, viooltjes. jammer dat ik daar niet meer van zal genieten. elke schooier mag ervan genieten en ik moet sterven. wat een ellende. en de anderen zullen in de weingartl souperen alsof er niets is gebeurd. net zoals wij allemaal s avonds alweer in de weingartl zaten op de dag dat ze lippay naar buiten hebben gedragen. en lippay was heel geliefd. ze hadden hem liever dan mij bij het regiment. waarom zouden ze dan niet naar de weingartl gaan al ik er tussenuit knijp. warm is het, veel warmer dan gisteren. en wat een geur. er moet hier toch al iets in bloei staan. zal steffie bloemen voor me meenemen. daar denkt ze niet eens aan. die is er zo snel mogelijk vandoor. ja, als adele er nog zou zijn. nee, adele. volgens mij heb ik al twee jaar niet meer aan haar gedacht. wat maakte die een drama toen het uit was. ik heb mijn hele leven nog nooit een vrouw zo zien huilen. eigenlijk was dat het mooiste wat ik heb meegemaakt. zo bescheiden was ze, zo zonder pretentie. zij hield echt van me. heel anders dan steffie. waarom heb ik haar eigenlijk weggedaan. wat stom. ik vond het een beetje flauw worden, ja, dat was alles. beetje saai, zo iedere avond met dezelfde op pad. en toen werd ik bang dat ik nooit meer van dr af zou komen. wat een zeiksnor. ja, gustl, je had haar beter kunnen houden, zij was de enige die jou liefhad. hoe zal het met haar zijn. met haar. die zal al wel een ander hebben. ach, steffie is makkelijk; je spreekt af en toe eens af en een ander heeft alle narigheid en jij alleen het plezier. dan kan kan je ook niet verlangen dat ze naar het kerkhof gaat. wie zou trouwens meegaan als die niet moest. misschien kopetzky en dat was het dan. is toch treurig, om zo helemaal niemand te hebben.

maar wat stelt u zich toch aan, mademoiselle else? u was toch al bereid de minnares van vreemde mannen te worden. en de kleinigheid die dorsday u vraagt valt u zwaar? voor een parelketting, mooie kleren, een villa aan zee bent u bereid zich te verkopen? en het leven van uw vader is het niet waard? het zou juist een goed begin zijn. het zou meteen al het andere rechtvaardigen. jullie waren het, zou ik kunnen zeggen, jullie hebben mij zo gemaakt, jullie allemaal hebben schuld dat ik zo geworden ben, niet alleen papa en mama. ook rudi en fred en allemaal, omdat niemand geïnteresseerd is in een ander.

wat een onzin. papa en mama en klara. ja, ik ben nu eenmaal een zoon en een broer, maar wat hebben we

verder met elkaar te maken. ze houden van me, maar wat weten ze nou van mij. dat ik in dienst zit, dat ik kaart en achter de meiden aanzit, maar verder...

een beetje tederheid als je mooi bent en een beetje bezorgdheid als je koorts hebt en ze sturen je naar school en thuis leer je piano spelen en frans en in de zomer naar het platteland en op je verjaardag kadootjes en aan tafel praten ze over van alles en nog wat. maar wat er in mij omgaat en rebelleert en bang is, waren iemand daar ooit in geïnteresseerd?

dat ik soms walg van mezelf heb ik ze nooit geschreven. ik denk dat ik dat zelf ook nauwelijks wist.

soms een vermoeden in papas blik, heel vluchtig. en dan was meteen het werk er weer en de zorgen en de beurs en waarschijnlijk in het geheim een of andere vrouw, niet erg chic, onder ons gezegd, en ik was weer alleen.

ach wat, kom je daar nu mee aan gustl. straks begin je nog te huilen. gatverdammé. de pas erin. zo. of je nu naar een rendez-vous gaat, of naar je post, of de oorlog in... wie heeft dat ook al weer gezegd. ah ja, majoor lederer, in de kantine, toen ze vertelden dat wingleder helemaal bleek werd voor zijn eerste duel en moest overgeven. ...of je nu naar een rendez-vous gaat of de dood tegemoet, aan zijn loop en zijn gezicht laat een echte officier niets merken.

verschrikkelijk om naar binnen te moeten, al die mensen te zien. als ik maar niet zo moe was, zo verschrikkelijk moe. en ik moet tot middernacht opblijven en dan naar de kamer van dorsday sluipen? hij heeft vast allemaal van die elegante flesjes op zijn wastafel staan en zijn kamer ruikt natuurlijk naar frans parfum. nee, liever buiten. de hemel is hoog en het weiland is groot. en als hij het zou wagen mij aan te raken dan zou ik hem een trap geven met mijn blote voeten.

steeds lichter. je zou al kunnen lezen. alleen nog maar straatvegers op straat. mijn laatste straatvegers.

met zijn monocle zal hij daar staan en grijnzen. nee, hij zal niet grijnzen. hij zal een voornaam gezicht trekken. hij is zulke dingen wel gewend.

ik moet steeds lachen als ik eraan denk. ik begrijp het niet. zou dat bij alle mensen zo zijn als ze het eenmaal heel zeker weten.

hoeveel heeft hij er al niet zo gezien?

ik heb honger, mijn god wat heb ik een honger.

honderd of duizend?

geen wonder, hoelang heb ik al niets gegeten. sinds - sinds

ik zal hem zeggen dat hij niet de eerste is die mij zo ziet. ik zal hem zeggen dat ik een minnaar heb. maar pas als de dertigduizend gulden aan fiala zijn overgemaakt. dan zal ik hem zeggen dat hij een idioot is,

dat hij me voor het zelfde geld ook had kunnen hebben. dat ik al tien minnaars heb gehad, twintig, honderd. kon ik maar op de een of andere manier zijn plezier vergallen. en als er nog iemand bij zou zijn? waarom niet? hij heeft toch niet gezegd dat hij met mij alleen moet zijn.

wat zal de banketbakker zeggen als hij het hoort. vuile hond. hij zal er wel achter komen wat dat betekent: officier. hij kan zich in het openbaar laten aflossen zonder dat het enig gevolg heeft, maar wij worden onder vier ogen beledigd en zijn hartstikke dood. als zon oplichter tenminste nog zou duelleren. maar nee, dan zou hij wel voorzichtiger zijn, dan zou hij zoiets niet riskeren. en hij leeft verder, rustig verder, terwijl ik moet krepere. hij heeft me vermoord. ja, heb je het door, hij maakt je dood.

ach, meneer von dorsday, ik ben bang voor u. wilt u zo vriendelijk zijn mij toe te staan een goede bekende mee te nemen? het is absoluut niet tegen de afspraak. als ik zou willen zou ik het hele hotel mogen uitnodigen en u zou ondanks dat toch verplicht zijn die dertigduizend over te maken. maar ik zou al tevreden zijn als ik mijn neef paul mee mag nemen. of geeft u de voorkeur aan iemand anders? die bedrieger met het romeinse hoofd is er helaas niet meer. maar ik vind nog wel een ander. of bent u bang voor indiscretie? ik hecht geen waarde aan discretie. als je eenmaal zover bent als ik dan maakt het allemaal niks meer uit.

ik ga kopetzky een brief schrijven waar alles in staat, ik schrijf alles op.

of denkt u dat ik na dit avontuur gewoon weer naar huis ga als een fatsoenlijk meisje? nee, dat is voorbij.

of nog beter; ik rapporteer het aan de regimentscommandant. een officiële rapportage. wacht maar, dacht jij dat zoiets geheim kon blijven. je vergist je. het wordt opgeschreven voor in de eeuwigheid, en dan wil ik nog weleens zien of jij nog naar het koffiehuis durft. ik zou zoveel nog weleens willen zien.

dus om tien uur, als iedereen nog in de hal zit, wandelen wij naar uw beroemde zelf ontdekte openplek.

maar dat is helaas niet meer mogelijk. het is afgelopen.

en om middernacht gaat u weer naar huis en ik blijf in het weiland in het maanlicht achter met mijn neef of met wie dan ook.

nu komt johann mijn kamer binnen, nu merkt hij dat zijn luitenant niet thuis heeft geslapen. hij zal van alles denken; maar dat zijn luitenant in het prater heeft overnacht...

en als ik morgenvroeg toevallig dood ben verbaasd u zich dan niet. ik weet allang dat het zo met mij zal aflopen. vraag maar aan mijn vriend fred hoe vaak ik dat al niet tegen hem heb gezegd. fred, dat is de heer friedrich wenkheim, de enige fatsoenlijke mens die ik in mijn leven heb leren kennen. van wie ik echt gehouden zou hebben

als hij niet zo fatsoenlijk was. ja, zo verdorven ben ik. ik ben niet gemaakt voor een burgerlijk bestaan en talent heb ik ook niet. voor mijn familie zou het sowieso het beste zijn als ze uit zou sterven.

komt de zon al op. wordt een mooie dag vandaag. een echte lentedag.

de jongste broer van mijn vader heeft zich doodgeschoten toen hij vijftien was. geen mens weet waarom. bekijk maar eens een foto van hem. ik schijn op hem te lijken. geen mens weet waarom hij er een einde aan heeft gemaakt. en van mij zal ook niemand het weten. of ik word kindermeisje of telefoniste of ik zal met ene meneer wilomitzer trouwen of ik laat me door u onderhouden. het is allemaal even walgelijk. ik ga helemaal niet met u naar het weiland. dat is allemaal veel te vermoeiend en te dom en te weezinwekkend. als ik dood ben zal u wel zo goed zijn die paar duizend voor papa over te maken want het zou wel erg treurig zijn als hij gearresteerd werd op de dag dat ze mijn lijk naar wenen brengen. ik zal een brief achterlaten met een testamentaire beschikking:

het is toch eigenlijk bezopen. die koetsier zal om acht uur nog op de wereld zijn, en ik ... verdomme, wat is dat nou voor flauwekul. op het laatste moment nog mijn zelfbeheersing verliezen vanwege een koetsier.

meneer von dorsday heeft het recht mijn lijk te zien.

hoe komt het nou dat ik opeens van die idiote hartkloppingen krijg. zal toch niet daarom zijn. nee, dat is omdat ik al zo lang niks heb gegeten.

mijn mooie blote meisjes lichaam. dat ik levend moet zijn staat niet in ons kontrakt. dat staat nergens geschreven.

maar wees toch eerlijk tegen jezelf: je bent bang. bang. maar daar schiet je niks mee op, angst heeft nog nooit iemand geholpen. iedereen overkomt het, de een vroeg, de ander laat; jij bent gewoon wat vroeger aan de beurt. je bent nooit veel waard geweest, dus gedraag je tenminste een beetje op het eind. zo, nu alleen nog even nadenken. maar waarover dan. ik wil de hele tijd maar nadenken. maar het is toch doodeenvoudig: hij ligt in het nachtkastje, hij is al geladen, nu alleen nog maar de trekker overhalen. makkelijk zat.

dus de aanblik van mijn lijk vermaak ik aan kunsthandelaar dorsday, en aan de heer fred wenkheim mijn dagboek uit mijn zeventiende levensjaar, verder heb ik niets geschreven. en aan bertha mijn zwarte avondjurk. en aan agathe mijn boeken. en aan neef paul een kus op mijn bleke lippen. en aan cissy mijn tennisracket, omdat ik edelmoedig ben. en ik moet meteen begraven worden hier in san martino op het mooie kleine kerkhof. en papa en mama moeten niet verdrietig zijn, met mij gaat het beter dan met hen. wat een grappig testament. ik ben echt ontroerd.

hoe zal steffie erachter komen. uit de krant.

wat wil die portier van nou mij?

ze zal zich eraan ergeren dat ik haar niet heb geschreven. ik lijk wel gestoord. wat maakt mij dat nou uit of ze zich ergert. hoe lang heeft die hele affaire nou geduurd. sinds januari. nee, ik heb toch uit graz bonbons voor haar meegenomen en met nieuwjaar heeft ze me een briefje gestuurd. verdomme, mn brieven. zitten er niet tussen die ik moet verbranden. die van fallsteiner. als ze die brief vinden. daar krijgt hij problemen mee. mij een zorg. nou, het is eigenlijk geen moeite. hoewel, ik vind dat briefje nooit. ik kan beter alles in een keer verbranden. wie heeft er nog wat aan. allemaal oud papier. mijn boeken vermaak ik aan blany. door nacht en ijs. jammer dat ik dat nooit meer kan uitlezen.

o, een telegram? wanneer is het gekomen? een kwartier geleden, juffrouw. ik maak hem pas op mijn kamer open, anders val ik misschien flauw. misschien heeft papa zichzelf - ja, als papa dood is, dan is alles in orde, dan hoef ik niet meer met dorsday naar het weiland. o, lieve god, maak dat er niets ergs in staat. godzijdank, ik ben boven. courage, courage. misschien staat er wel in dat het alles geregeld is. misschien heeft oom bernhard geld gegeven en telegraferen ze: niet met dorsday praten. ik zal het zo zien. maar als ik naar het plafond kijk kan ik natuurlijk niet lezen wat er in het telegram staat. trala, trala, courage. het moet. herhaal dringend verzoek met dorsday praten. bedrag niet dertig maar vijftig. anders alles vergeefs. adres blijft fiala. niet dertig maar vijftig, anders alles vergeefs. trala, trala. vijftig. adres blijft fiala. de veronal ligt tussen mijn lingerie, voor de zekerheid. hoeveel poeders heb je eigenlijk nodig? zes geloof ik. maar tien is beter. waarom heb ik niet meteen gezegd: vijftig. ik dacht het nog! een kleine vergissing, meneer von dorsday. niet dertig maar vijftig, anders alles vergeefs. adres blijft fiala. denkt u dat ik gek ben, juffrouw else? voor vijftig zou ik bijna twee keer zo veel moeten vragen.

orgel. ah, uit de kerk. vroegmis. lang niet meer geweest. ik zou even naarbinnen kunnen gaan. misschien dat er toch nog iets is, uiteindelijk. nou, vandaag na het eten dan weet ik het precies. ah, na het eten dat is een goeie.

orgel. gezang. hm. ik wordt helemaal duizelig. ik wou dat ik iemand had met wie ik van tevoren nog wat kon praten. dat zou wat zijn. biechten. die zou raar uit zn ogen kijken, die paap, als ik aan het eind zou zeggen; gegroet, eerwaarde, nu ga ik mezelf van kant maken. het liefst zou ik daar op die stenen vloer liggen janken. nee, dat mag niet. maar huilen doet soms zo goed. even zitten. niet meer in slaap vallen. mensen die geloven die hebben het maar goed. mn handen trillen. als dat zo doorgaat krijg ik zon weerzin van mezelf dat ik er van pure schande een eind aan maak. dat ouwe wijf daar. waar bidt die nog voor. ik zou haar kunnen vragen om voor mij te bidden. ik zou echt niet weten hoe dat moet. ik geloof dat sterven gek maakt. wegwezen hier. waar doet die melodie me toch aan denken. weg, weg, dit houd ik niet uit. zo, dat is beter buiten. licht.

ja, zo doe ik het. ik ga naar zijn kamer en pas als hij voor mijn ogen het telegram schrijft kleeft ik me uit. maar waar moet dan ik mijn kleren neerleggen? nee, ik kleeft me hier uit en ik doe de grote zwarte mantel aan. dat is het makkelijkste. voor allebei. adres blijft fiala. mijn tanden klapperen. het raam staat nog open. buiten? dat had mijn dood kunnen zijn. schoft! vrolijk, vrolijk, nu begint het leven pas. jullie moeten trots zijn op je dochtertje. een slet wil ik worden zoals er op de wereld nog geen tweede bestaat. de lamp boven de spiegel aan. wat mooi is mijn haar, mijn schouders, mijn ogen zijn ook niet slecht. het zou toch jammer zijn. nee, veronal kan altijd nog. ik moet naar beneden. diep naar beneden. dorsday wacht, en hij weet nog niet eens dat ik intussen in prijs gestegen ben. ik moet hem het telegram laten zien anders gelooft hij me niet en dan denkt hij dat ik op winst uit ben. ik zal het telegram naar zijn kamer sturen en er iets bij schrijven. tot mijn grote spijt is het nu vijftigduizend geworden, maar dat maakt u niets uit. want u bent een vicomte, een gentleman en morgenochtend gaat u de vijftigduizend waar het leven van mijn vader van afhangt aan fiala overmaken. natuurlijk, juffrouw, ik maak voor de zekerheid honderdduizend over zonder tegenprestatie en ik beloof vanaf vandaag voor het levensonderhoud van uw hele familie te zorgen, de beursschulden van uw vader te betalen en al het verduisterde voogdijgeld terug te betalen. adres blijft fiala. ja, zo is de vicomte. onzin. het moet, ik moet het doen, alles, alles moet ik doen wat dorsday verlangt zodat papa morgen het geld heeft, zodat hij niet opgesloten wordt, zodat hij er geen eind aan maakt. en ik zal het doen. ja, ik zal het doen, hoewel het toch allemaal geen zin heeft. nee, nee, nee! ik wil niet, wil niet, wil niet. gelukkig heb ik de poeders nog. maar waar zijn ze? ze ze zullen toch niet gestolen zijn. o nee, daar zijn ze. daar in dat doosje. een, twee, drie, vier, vijf, zes. ik wil ze alleen maar even bekijken, die lieve poeders. het verplicht me tot niets. ook dat ik ze in een glas doe verplicht me tot niets. een, twee, ik maak er geen eind aan. ik denk er niet aan. drie, vier, vijf, ook daar ga je nog lang niet van dood. het zou verschrikkelijk zijn als ik de veronal niet had. dan zou ik uit het raam naar beneden moeten storten en daar heb ik de moed niet voor. maar de veronal - je valt langzaam in slaap, wordt niet meer wakker, geen kwelling, geen pijn. je gaat liggen, in één teug drink je het op, droomt, en alles is afgelopen. ik ga voor vijftigduizend gulden toch niet bloot voor een oude levensgenieter staan om een schoft uit de gevangenis te

houden. of wel. hoe komt dorsday erop? maar als één me moet zien dan moeten ook anderen me zien. allemaal moeten ze me zien. de hele wereld moet me zien. en dan komt de veronal. nee, niet de veronal. dan komt de villa met de marmeren treden en de vrijheid en de wijde wereld! beneden zullen ze denken dat ik gek geworden ben. maar ik ben nog nooit zo verstandig geweest. voor de eerste keer in mijn leven ben ik verstandig. allemaal, allemaal moeten ze me zien! uit die jurk. wat ben ik mooi. bertha heeft een zwart zijden hemd. dat is heel geraffineerd. maar ik zal nog veel geraffineerder zijn. weg met die kousen. bloot, helemaal bloot. wat zal cissy mij benijden! en de anderen ook. ze durven niet maar zouden allemaal wel graag willen. daar ben ik dan, meneer von dorsday. kijk naar me, nacht! bergen, kijk naar me! hemel, kijk naar me, hoe mooi ik ben. maar jullie zijn blind. die daar beneden hebben ogen. moet ik mijn haar losmaken? nee. dan dan zie ik eruit als een gek. jullie moeten niet denken dat ik gek ben. jullie moeten denken dat ik schaamtelos ben. waar is het telegram? in godsnaam, waar is het telegram? daar ligt het, vredig naast de veronal. herhaal dringend vijftigduizend anders alles vergeefs. adres blijft fiala. ja, dit is het telegram. dit is een stuk papier en daar staan woorden op. nee, ik droom niet, het is allemaal waar. ben ik echt zo mooi als in de spiegel? kom toch dichterbij, mooie juffrouw. ik wil uw bloedrode lippen kussen. jammer dat het glas er tussen zit. we zouden goed met elkaar kunnen opschieten. wij hebben geen andere mensen nodig. er zijn misschien geen andere mensen. er zijn telegrammen en hotels en bergen en stations en bossen maar mensen zijn er niet. we dromen maar dat ze er zijn. alleen dokter fiala bestaat met het adres. dat blijft altijd hetzelfde. ik ben niet gek. ik ben alleen een beetje opgewonden. dat is toch heel logisch als je voor de tweede keer op de wereld komt. want de vroegere else is dood. ja, ik weet heel zeker dat ik dood ben. daar heb je geen veronal voor nodig. misschien moet ik het weggooiden. het kamermeisje zou het per ongeluk kunnen opdrieken. ik zal een briefje schrijven: gif, nee, medicijn. medicijn, twee keer onderstreept en drie uitroeptekens. nu kan er niets gebeuren. en als ik boven kom en geen zin heb om er een einde aan te maken en alleen maar slapen wil dan drink ik niet het hele glas maar een kwart of nog minder. heel eenvoudig. ik heb alles in de hand. mijn vulpen vermaak ik aan fred als ik ooit sterf. maar voorlopig heb ik wel iets beters te doen dan sterven. hooggeachte heer vicomte, nee, geen aanhef, niet hooggeacht, niet hoogveracht. op het moment dat u deze regels leest, is aan uw voorwaarde voldaan. dus ik reken er op dat u van uw kant uw woord houdt en de vijftigduizend gulden onmiddellijk telegrafisch aan het bekende adres laat overmaken, zo. mijn mooie gele briefpapier! zonde. kamer vijftenzestig. waarom het nummer? ik leg de brief gewoon voor de deur als ik langs loop. maar ik moet niet. ik moet helemaal niets. als ik zin heb kan ik nu ook naar bed gaan en gaan slapen en me om niets meer bekommeren. niet om dorsday en niet om papa. een gestreept gevangenispak is ook heel elegant. en doodgeschoten hebben zich al zoveel. en sterven moeten we allemaal. de voorstelling kan beginnen. tot ziens, else. je bent mooi in je mantel. je merkt er niks van. alleen de voeten, de voeten. ik doe de zwarte lakschoenen aan, dan denk je dat het vleeskleurige kousen zijn. ik zal door de hal lopen en niemand zal weten dat er onder de mantel niks zit. wie speelt daar zo mooi piano? ik ben het al helemaal gewend om onder de mantel bloot te zijn. heel aangenaam. wie weet of sommigen niet zo in de hal zitten. of sommige dames niet zo naar het theater gaan en zo in hun loge zitten voor de grap of om andere redenen. eenenzestig. tweeënzestig. wat een enorme bergschoenen daar voor die deur. en een broek aan een haak. vierenzestig, vijftenzestig. zo. hier logeert hij, de vicomte. ik

leg de brief hier neer, beneden bij de deur. dan ziet hij hem meteen. zo, daar lig hij. geeft niets. ik kan nog altijd doen wat ik wil. heb ik hem gewoon voor de gek gehouden. waar ben ik? in de hal? hoe ben ik hier gekomen? zo weinig mensen en zoveel onbekenden. waar is dorsday? hij is er niet. misschien heeft hij er een eind aangemaakt omdat hij berouw heeft over mijn dood. hij is in de speelkamer natuurlijk. ik zal hem vanaf de deur met mijn ogen een teken geven. zullen we een eindje wandelen, meneer von dorsday? zoals u wilt, juffrouw else. we lopen naar het bos. ik sla de mantel open. de vijftigduizend moeten betaald worden. de lucht is koud, ik krijg een longontsteking en ik sterf. wie speelt daar zo mooi? chopin? nee, schumann. ik dwaal door de hal als een vleermuis. vijftigduizend! ik moet die vervloekte dorsday vinden. ah, cissy en paul, buiten voor het hotel. ze zijn heel genoegelijk met elkaar aan het praten. ik zou ook voor het hotel kunnen gaan lopen, ze goedenavond wensen en dan verder, verder fladderen over de weilanden, het bos in, omhoog klimmen, klauteren, steeds hoger, tot bovenop de cimone, gaan liggen, slapen, bevroren. geheimzinnige zelfmoord van een jonge vrouw uit weense kringen. slechts gekleed in een zwarte avondmantel werd het mooie meisje terug gevonden op een ontoegankelijke plek op de cimone. maar misschien vinden ze me niet. of pas volgend jaar. of nog later. vergaan. als skelet. toch maar beter om hier in de verwarmde hal te zijn. waarom kijkt die portier me zo verdacht aan. er is misschien nog een telegram gekomen. tachtigduizend? honderdduizend? adres blijft fiala. maar else wat is er toch met je? ik moet me omdraaien, er is niets aan te doen. goedenavond, tante. else, je hebt geen kousen aan! wat? mijn god, ik heb geen kousen aan. voel je je niet goed? je ogen, je hebt koorts. je moet direct naar bed, je bent lijkbleek. dat komt door de belichting, tante. alle mensen in de hal zien er bleek uit. ik moet iets zeggen. weet je, tante, wat me dit jaar in wenen is gebeurd? ik ben eens met en gele en een zwarte schoen de straat op gegaan. geen woord van waar. gewoon door praten. weet je, tante, na een migraineaanval heb ik soms een aanval van verstrooidheid. mama had dat vroeger ook. haha. ik moet niet zo hard lachen. waarom ren ik zo? langzaam, langzaam. hoe heet die man? dorsday. vreemde naam. wat zit die hollands familie nou naar me te kijken. knappe dochter. en hij heeft een bril, een bril, een bril. schumann? ja, carnaval. heb ik ook eens ingestudeerd. mooi speelt ze. waarom ze? misschien is het een hij. even in de muziekkamer kijken. dorsday! daar staat hij bij het raam, hij luistert. ik vreet mezelf op, ik word gek, ik ben dood en hij luistert naar het pianospel van een onbekende dame. dorsday. is hij het echt? vijftigduizend! nu of nooit. daar ben ik dan, meneer von dorsday! hij ziet me niet. ik zal hem een teken met mijn ogen geven, en de mantel een beetje optillen. daar ben ik dan, meneer von dorsday. wat een ogen zet hij op. hij weet niet dat er onder de mantel niks zit. mijn god, daar in de fauteuil. dat is de bedrieger! hij is er weer, hij is er weer! het romeinse hoofd is er weer. vijftigduizend! ik ben bereid. dat ben ik. zijn ogen zeggen: kom! zijn ogen zeggen: ik wil je bloot zien. nou, schoft, ik ben toch bloot. wat wil je nog meer? verstuur dat telegram. onmiddellijk. bedrieger, bedrieger, ik ben bloot. zijn ogen stralen. ja, jij begrijpt me, schone jongeling. papa is gered. vijftigduizend! adres blijft fiala! wie lacht daar toch? ik zelf. wat zijn dat allemaal voor gezichten om mij heen? wat dom dat ik lach. ik wil niet lachen, ik wil niet. else! dat is paul. hij staat achter me. ik voel tocht op mijn blote rug.

het komt steeds dichterbij. was het maar voorbij. ik had het meteen moeten doen, in het prater. nooit zonder revolver op pad gaan. ik zou in het koffiehuis

kunnen ontbijten. ik heb honger. vroeger vond ik het altijd zo vreemd dat ter dood veroordeelden s ochtends nog koffie drinken en een sigaartje roken. hé, ik heb helemaal nog niet gerookt. helemaal geen zin om te roken. ik ben weer helemaal rustig. lopen is aangenaam.

waarom is er geen muziek meer?

niemand die me dwingt. als ik zou willen kon ik er nog altijd de brui aan geven. amerika. wat betekent dat; de brui. wat is een brui. het lijkt wel of ik een zonnesteek heb. ben ik misschien zo rustig omdat ik nog steeds denk dat ik niet hoef. ik moet. ik moet. nee, ik wil. kan jij je dan voorstellen, gustl, dat je je uniform uittrekt en gewoon doorgaat. die vuile hond lach zich een bult, en kopetzky zou je nooit meer een hand willen geven. volgens mij ben ik helemaal rood geworden. daar komen de bomen al uit. afgelopen zondag was dus de laatste keer. dat juist steffie de laatste zou zijn had ik nooit durven dromen. steffie slaapt nu nog. ziet er zo lief uit als ze slaapt, alsof ze niet tot vijf kan tellen. naja, zo zien ze er allemaal uit als ze slapen. ik moet haar toch maar een briefje schrijven. waarom niet. doet toch iedereen, vantevoren nog wat brieven schrijven. ik moet klara ook schrijven dat ze papa en mama troost, en wat je dan verder zoal schrijft. en kopetzky toch ook. en het rapport voor de regimentscommandant, en die honderdzestig gulden voor ballert. ik heb het nog druk eigenlijk. niemand heeft gezegd dat ik het om zeven uur moet doen. vanaf acht uur is er nog genoeg tijd om dood te zijn. dood zijn, ja, zo heet dat, niks aan te doen. wat zal ik dat loeder schrijven. mijn lieve kind, dat had je niet gedacht. ach, wat een onzin. mijn lieve kind, ik dank je zeer. mijn lieve kind, voor ik heenga, wil ik niet nalaten. brieven schrijven is nooit mijn sterke kant geweest. mijn lieve kind, een laatste groet van je gustl. die zal raar staan te kijken, steffie. wat een geluk dat ik niet verliefd op haar was. het moet treurig zijn als je van iemand houdt enzo.

ik ben niet bewusteloos.

nou, t is goed, zo is het ook al treurig genoeg. ik moet klara schrijven dat ik niet anders kon. je moet het me niet kwalijk nemen, lieve zuster, en troost alsjeblieft ook onze lieve ouders. ik weet dat ik jullie heel wat zorgen heb gebaard en heel veel verdriet heb gedaan; maar geloof me, ik heb altijd heel veel van jullie gehouden, en ik hoop dat je ooit nog eens gelukkig zult worden, mijn lieve klara, en je ongelukkige broer niet helemaal zult vergeten

ik ben honderdmaal wakker, duizendmaal. ik moet alleen steeds lachen.

ah, ik kan haar beter helemaal niet schrijven. nee, daar moet ik van huilen. het prikt al in mijn ogen als ik eraan denk. hoogstens kopetzky schrijf ik. een vriendschappelijk vaarwel en hij moet het dan maar

aan de anderen overbrengen. is het al zes uur. ah nee, half, kwart voor. wat een lief gezicht. die daar heeft ook vast de hele nacht niet geslapen. die kruipt thuis lekker in zn bed. ik ook. ojee, nu gaat het echt gebeuren gustl. nou, als het niet eens een beetje griezelig was, dan zou er niet veel aan zijn. daar is mijn koffiehuis al. ze zijn nog aan het vegan.

een dokter, een dokter! wat is er gebeurd? dat is toch niet mogelijk. het arme kind. ik ben geen arm kind. ik ben gelukkig. de bedrieger heeft me bloot gezien. deur dicht, alstublieft. waarom moet die deur dicht? duizend mensen om me heen. ze denken allemaal dat ik bewusteloos ben. ik ben niet bewusteloos. ik droom alleen. wat zijn ze allemaal ver weg. ze praten allemaal vanaf de cimone. we kunnen haar toch niet op de grond laten liggen? hier is een plaid. dat is een deken. deken of plaid, dat is toch onbelangrijk. doe toch eindelijk die deur dicht. else, hoor je mij? je ziet toch, mama, dat ze bewusteloos is. wat is er gebeurd? in godsnaam! hoe komt cissy in het weiland. ach, dit is het weiland helemaal niet. ik blijf geen dag langer in het hotel. morgen vertrekken we. maar gewoon via de diensttrap. pst, pst, mevrouw cissy, wilt u zich een poosje over mijn moeder ontfermen? ze is zijn minnares maar ze is niet zo mooi als ik. wat nu weer? ze brengen de baar. ik zie het met mijn ogen dicht. heb ik vandaag al niet op een baar gelegen? was ik niet al dood? moet ik dan nog een keer sterven? dat is de baar waarop ze de mensen dragen die zijn verongelukt. hier heeft ook dokter zigmondi op gelegen die van de cimone naar beneden is gestort. we zijn het gewend, dokter. er hebben wel zwaardere op gelegen. vorige herfst zelfs twee tegelijk. waar zijn mijn lakschoenen? ik wilde ze aan agathe vermaken. fred krijgt mijn vulpen. ze dragen me, ze dragen me. rouwstoet. er loopt een duizelingwekkend pad tussen de rotsen en de afgrond. ze moeten me omhoog dragen, steeds verder, tot het dak, tot de hemel. ik heb het zien aankomen, paul. de afgelopen dagen heb ik zoiets zien aankomen. ze is niet normaal. ze moet natuurlijk naar een inrichting. maar mama, dit is toch niet het moment om daar over te beginnen. je denkt toch niet, dat ik met dat mens in dezelfde coupé naar wenen reis. else? hoor je mij? ja natuurlijk hoor ik je, paul. ik hoor alles. maar wat gaat jullie dat aan? ik zal samen met mevrouw cissy bij else waken. ja, mevrouw, ik ben de chaperonne. of else, het is maar hoe je het bekijkt. ellendig wijf. ik ben bewusteloos en zij maakt grappen. ze ziet eruit alsof ze slaapt. haar ademhaling is heel rustig. het is ook een soort slaap. ik kan het nog steeds niet begrijpen, zon schandaal! je zal zien dat het in de krant komt! mama! maar ze hoort toch niets als ze bewusteloos is. in deze toestand zijn de zintuigen soms heel scherp. alsjeblieft, mama, ga naar bed. ze kust hem. ze kust hem. en ik lig bloot onder de dekens. kijk, paul, nu weet ik zeker dat ze bewusteloos is. anders was ze me absoluut naar de keel gevlogen. else! hoort u mij? ik hoor maar ik zwijg. u hebt ons enorm laten schrikken. ze praat tegen me alsof ik wakker ben. weet u wat u heeft gedaan? u bent met alleen uw mantel aan de muziekkamer in gelopen, plotseling stond u bloot voor alle mensen en toen bent u bewusteloos gevallen. een hysterische aanval, zeggen ze. ik geloof er geen woord van. ik wed dat u ieder woord hoort dat ik zeg. ja, ik hoor het, ja, ja, ja. maar ze hoort mijn ja niet. waarom niet? ik kan mijn lippen niet bewegen. ben ik al dood? droom ik? ik zou mijn veronal willen drinken. maar ik kan mijn arm niet bewegen. nooit zal ze weten dat ik haar gehoord heb. niemand zal het weten. nooit meer zal ik tegen iemand praten. allemaal zijn het moordenaars. allemaal hebben ze mij vermoord en doen ze alsof ze van niets weten. ze heeft er zelf een einde aangemaakt zullen ze

zeggen. jullie hebben mij vermoord, jullie allemaal! heb ik het glas nu eindelijk? snel, snel! niet morsen. zo. dat smaakt goed. het is helemaal geen gif. rinkeldekink! ze moet zich bewegen hebben, hoe had het glas anders kunnen vallen? een onwillekeurige beweging, dat is wel mogelijk. ik heb veronal gedronken. ik ga dood. maar er is niets verandert. haar pols is rustig. lach niet, cissy. het arme kind. of je mij ook arm kind zou noemen als ik bloot in de muziekkamer was gaan staan? misschien moet ik weggaan, je met de blote juffrouw alleen laten. weet je trouwens wat ik denk? dat die meneer von dorsday verliefd is op de blote juffrouw. hij was zo opgewonden, alsof de zaak hem persoonlijk aanging. vijftigduizend! zal hij het overmaken? en als hij het niet overmaakt? ik moet het tegen ze zeggen. ze moeten hem dwingen. paul! cissy! waarom horen ze me niet? waar zijn ze? ik hoor ze helemaal niet praten. ik denk dat ze zo wakker wordt. maar cissy, wat doe je? ik omhels je. en waarom niet? zij heeft zich toch ook niet gegeneerd. nee, ik heb me niet gegeneerd. bloot heb ik voor iedereen gestaan. als ik zou kunnen praten zouden jullie begrijpen waarom. ik heb veronal gedronken, tien poeders, honderd. kijk, cissy, het lijkt wel of ze glimlacht? waarom zou ze niet glimlachen als jij de hele tijd liefdevol haar hand vast houdt. ik wil bergen beklimmen. morgen beklimmen de cimone. morgen zal een hele mooie dag worden. en de bedrieger moet mee. ga hem achterna, paul, hij loopt op zon duizelingwekkend pad. hij zal papa tegenkomen. adres blijft fiala, vergeet dat niet. ze marcheren allemaal in gevangenispak en zingen. open de poort, matador! en daar loopt fred ook, met die hese en onder de blote hemel staat de piano. de pianostemmer woont in de bartensteinstrasse! u moet meer toonladders oefenen. een meisje van dertien zou ijveriger moeten zijn. rudi was naar het gemaskerd bal en is pas om acht uur s ochtends thuis gekomen. wat heb je voor me meegenomen, papa? dertigduizend poppen. daar heb ik een apart huis voor nodig. maar ze kunnen ook in de tuin wandelen. of naar het gemaskerd bal. dag else. ach bertha, ben je alweer terug uit napels? ja, van sicilië. mag ik je mijn man voorstellen? hé, paul. waarom zit jij op een giraf? niet weg rijden. je kan me niet horen als je zo snel door de hauptallee rijdt. je moet me redden. ik heb veronalica genomen. het kruipt door mijn benen, rechts en links, als mieren. daar rent meneer von dorsday. zie je hem niet? hij springt over de vijver. hij heeft papa vermoord. ren hem achterna. ik ren mee. ze hebben de baar op mijn rug gelegespt maar ik ren mee. waarom laten jullie mij alleen door de woestijn rennen. ik hoor jullie maar ik zie jullie niet. wat is dat? een heel koor? en ook een orgel? ik zing mee. iedereen zingt mee. de bossen ook en de bergen en de sterren. ik heb nog nooit zoiets moois gehoord. geef me een hand, papa. we vliegen samen. kus mijn hand niet, papa, ik ben je dochter. ze roepen van ver! niet wakker maken. ik slaap. morgenvroeg. ik droom en vlieg. vlieg. vlieg. vlieg. slaap. droom. vlieg. niet wakker maken.

vreemd, ik kan me helemaal niet voorstellen dat die man die daar altijd achterin tegen de muur zit dezelfde is die mij ... goedemorgen, luitenant. goedemorgen. zo vroeg, luitenant. nee, laat maar, ik heb niet veel tijd, ik houd mn jas aan. wat had u gewild, luitenant. een melange met een velletje. alstublieft, luitenant. ah, daar liggen de kranten. al van vandaag. staat er al wat in. wat dan. volgens mij wil ik kijken of erin staat dat ik er een eind aan heb gemaakt. hij heeft de koffie al neergezet. smaakt goed, die koffie. geen slecht idee, een ontbijt. echt, je wordt een heel ander mens. wat staat die kerel daar nou weer. oh, hij heeft me broodjes gebracht. heeft u het al gehoord, luitenant.

wat. verdomme, weet hij het al. ach wat een onzin, dat kan niet. meneer habetswallner ... wat. zo heet de banketbakker. is hij hier soms al geweest. gisteravond. waarom praat hij niet verder. ... heeft vannacht om twaalf uur een beroerte gehad. wat. niet zo schreeuwen. niets laten merken. misschien droom ik. ik moet het nog een keer vragen. wie heeft er een beroerte gehad. grandioos, grandioos. dat heb ik heel onschuldig gezegd. de banketbakker, luitenant. u kent hem wel, die dikke die iedere middag een partijtje tarok speelt. met meneer schlesinger en de meneer van de kunstbloemenhandel tegenover hem. ik ben klaarwakker. klopt allemaal. ik kan ik het nauwelijks geloven. ik moet het toch nog een keer vragen, maar echt heel onschuldig. hij heeft een beroerte gehad. hoe weet u dat dan. maar luitenant, wie zou dat eerder moeten weten dan wij. dat broodje dat u daar eet komt ook van meneer habetswallner. de jongen die ons half vijf s morgens het gebak brengt heeft het verteld. herejezus, ik mag me niet verraden. ik zou willen schreeuwen. ik zou willen lachen. ik zou hem een kus willen geven. maar een beroerte betekent nog niet; dood zijn. ik moet vragen of hij dood is. maar heel voorzichtig, want wat gaat mij de banketbakker aan. is hij dood. jazeker, luitenant, hij was op slag dood. oh heerlijk, heerlijk. misschien toch allemaal omdat ik naar de kerk ben geweest. eerst s avonds naar het theater geweest; thuis op de trap in elkaar gezakt. de huismeester heeft de klap gehoord. en toen hebben ze hem de woning in gedragen en toen de dokter kwam was het allang gebeurd. wat treurig. hij was in zn beste jaren. dat heb ik grandioos gezegd. geen mens die iets aan me merkt. terwijl ik me echt moet inhouden om niet te schreeuwen of op het biljart te springen. ja, luitenant, heel treurig; het was z'n aardige man, en hij kwam hier al twintig jaar. was een goeie vriend van de baas. en die arme vrouw... ik ben volgens mij mijn hele leven nog niet zo blij geweest. hij is dood, hij is dood. niemand weet wat en er is niets gebeurd. wat een moordmazzel dat ik naar het koffiehuis ben gegaan. anders had ik me voor niets doodgeschoten. wat een speling van het lot. dus, hij is dood, hij is dood, ik kan het nog steeds niet geloven. ik zou er het liefste naartoe gaan om te kijken. misschien heeft hij een beroerte gekregen van woede, van ingehouden razernij. ach, waarom, dat laat me volkomen koud. hij is dood, ik mag leven, en alles is weer van mij. grappig, hoe ik de hele tijd dat broodje uit elkaar zit te trekken dat meneer habetswallner voor me heeft gebakken. smaakt me goed, meneer habetswallner. grandioos. zo, nu zou ik wel een sigaartje willen roken. ober. alstublieft, luitenant. trabucco. ik ben zo blij, zo blij. wat zal ik nu doen. wat zal ik nu doen. er moet iets gebeuren, anders krijg ik van louter vreugde ook nog een beroerte. over een kwartier ga ik naar de kazerne en laat me door johan flink uitfoeteren. om half acht wapeninstructie en om half tien exerceren. en steffie schrijf ik dat ze zich vanavond vrij moet maken, tegen elke prijs. en vanmiddag om vier uur ... wacht even, vriend, wacht maar. ik ben helemaal er helemaal klaar voor. ik maak gehakt van je.

REPERTOIRE

- samuel beckett.....eindspel
samuel beckett.....mal vu mal dit / H
samuel beckett.....happy days
samuel beckett.....acte sans paroles
44. thomas bernhard.....de president
gillis biesheuvel..... revue
gillis biesheuvel..... nappie
gillis biesheuvel..... entertainment
michael boelgakov...hondehart / B
4. bertolt brecht..... baal
bertolt brecht.....dickicht
rené breton.....après coupe! ...ou tics / O
37. georg büchner.....woyzeck
georg büchner.....dantons dood
elias canneti.....hoofd zonder wereld / B
joseph conrad.....heart of darkness / B
tankred dorst.....karlos
tankred dorst.....merlijn of 't barre land
fjodr dostojevski.....de zachtmoedige / B
fjodr dostojevski.....de grootinquisiteur / B
fjodr dostojevski.....misdad en straf / B
fjodr dostojevski.....witte nachten / B
fjodr dostojevski.....aantekeningen uit het ondergrondse / B
10. johann wolfgang goethe...götz von berlichingen met de ijzeren hand
johann wolfgang goethe...torquato tasso
johann wolfgang goethe...faust II
eugene ionesco.....de les
eugene ionesco.....de neushoorn
eugene ionesco.....de solitaire / B
elfriede jelinek.....er nicht als er
chris keulemans.....belanov
heinrich von kleist.....de familie schroffenstein
johann nestroy.....umsonst / O
vaslav nijinski.....nijinski.dagboek.fragmenten / B
eugene o'neill.....mist / O
eugene o'neill.....dorst / O
georges perec...wat voor brommertje met verchroomd stuur achter op
de binnenplaats? / B
luigi pirandello.....de man met de bloem in de mond
paul pourveur.....congo
rainer maria rilke.....berglucht
marijke schermer.....alaska
william shakespeare...hamlet
william shakespeare...henry IV
43. arthur schnitzler.....anatol
59. arthur schnitzler.....It gustl - mej. else / B
george bernhard shaw...how he lied to her husband / O
george tabori.....wienerschnitzel
anton tsjechov.....langs de grote weg
anton tsjechov.....de bruiloft
anton tsjechov.....onreine treurspelers en melaatse dramaturgen
anton tsjechov.....zwanenzang
anton tsjechov.....over de schadelijkheid van tabak
anton tsjechov.....platonov
anton tsjechov.....treurspeler tegen wil en dank
karl valentin.....de volgsport
karl valentin.....dwangvoorstelling
karl valentin.....de vormeling / O
oscar wilde.....de ideale ernst of het belang van een echtgenoot
oscar wilde.....de billen van bianca

B = boekbewerking

H = hoorspel

O = ongespeeld

cijfer voor de tekst = printversie beschikbaar